

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بررسی وضع موجود و تحلیل شرایط زیربخش باغبانی

مجری
فردین حقانی
ناظر علمی
علی هلالی
بهمن ۱۳۹۴

معرفی پروژه

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

➤ پروژه پژوهشی حاضر که در آستانه تدوین برنامه ششم توسعه بخش کشاورزی تهیه و تنظیم گردیده ، یکی از گزارشات پژوهشی زیر بخشی تهیه شده در قالب نظام برنامه ریزی وزارت جهادکشاورزی ویژه برنامه ششم توسعه می باشد که ضمن ارائه تصویری از زیر بخش باغبانی شامل بررسی روند تحولات و کلیه فعالیت های انجام شده مرتبط با زیربخش باغبانی ، به طور خلاصه به تحلیل فرآیندها و اقدامات انجام شده و قابل دسترس، عمدتاً طی سال های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ در این زیر بخش پرداخته است .

➤ از ویژگی های دیگر پروژه حاضر بررسی، تجزیه و تحلیل اهداف کیفی و کمی برنامه های توسعه زیر بخش باغبانی در برنامه های چهارم و پنجم توسعه می باشد که قابلیت های لازم را برای ارزیابی فرآیند ها در اختیار برنامه ریزان قرار می دهد.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

اهداف و اهمیت این پروژه در دو عنوان کلی زیر قرار می گیرد:

- (۱) شناخت وضعیت موجود زیر بخش باغبانی کشور و آرایه اطلاعات مورد نیاز در راستای تهیه برنامه ششم توسعه بخش کشاورزی به عنوان یکی از اجزاء تحقق اهداف سند چشم انداز بیست ساله توسعه کشور
- (۲) تعیین چالش ها، نقاط قوت ، ضعف و نهایتاً ارائه پیشنهادات و توصیه های سیاستی متناسب با قابلیت های زیر بخش باغبانی بدیهی است که پایش وضعیت تحقق اهداف برنامه تولید انواع محصولات باغی در سال های گذشته، شناخت دلایل کامیابی ها و ناکامی ها در رسیدن به اهداف، درک نقاط قوت و ضعف داخلی در این زیربخش مسلماً چراغ راهی برای آینده خواهد بود.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

مقدمه

**اهمیت و جایگاه
محصولات باغبانی
در جهان و ایران**

□ ایران کشوری با چهار فصل و برخوردار از تنوع آب و هوایی و اقلیمی نسبتاً استثنایی با اختلاف حدود ۴۰ درجه دمای هوا بین سردترین و گرمترین نقاط آن است که استعداد بالقوه را برای تولید بسیاری از انواع محصولات کشاورزی و از جمله محصولات باغبانی دارد.

□ شرایط ویژه اقلیمی و آب و هوایی ایران و وجود میکروکلیم‌های (خرده اقلیم) متعدد باعث شده که تولید انواع محصولات باغبانی اعم از سردسیری، گرمسیری و معتدله در بیشتر مناطق ایران فراهم گردد که از نظر تنوع محصول تولیدی در سطح دنیا کم نظیر است.

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- همچنین قابلیت احداث باغات جدید در اراضی حاشیه ای درجه ۳ و ۴ که یا در سطوح با توپوگرافی نامناسب و شیب دار و یا به لحاظ وضعیت فیزیکی ، سنگلاخی و درشت دانه واقع شده اند می تواند موجب تثبیت خاک (افزایش پوشش گیاهی) شده و کمک به حفظ منابع پایه و توسعه پایدار نماید .
 - گوناگونی بسیار ارزشمند مناطق مختلف ایران از نظر تولید و تنوع محصولات باغی ، امکانات گسترده ای را در کشور بوجود آورده که بهره برداری مناسب از آنها بی نیازی به واردات محصولات باغی و حتی صادرات را موجب گردیده است.
 - زیربخش باغبانی یکی از مهمترین زیربخش های بخش کشاورزی است که از نظر مقدار و تنوع تولید و همچنین ارزش غذایی محصولات تولیدی و جایگاه صادراتی دارای اهمیت زیادی می باشد.
- موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

□ کشور ایران در زمینه تولید برخی از محصولات باغبانی در سطح دنیا از جایگاه و رتبه بسیار خوبی برخوردار می باشد. ایران جزء ۵ کشور عمده تولید کننده میوه جهان است، به طوریکه سرانه تولید میوه در کشور حدود ۲۰۰ کیلوگرم در حالیکه سرانه تولید میوه در دنیا ۸۵ کیلوگرم می باشد.

□ در حال حاضر کشورمان از حیث تولید پسته ، زعفران ، انار و گیلاس در جهان دارای مقام اول بوده و در خصوص تولید سایر محصولات باغی نظیر خرما، زردآلو ، گردو ، بادام ، انجیر ، فندق ، سیب ، مرکبات ، انگور هلو ، شلیل و شفتالو رتبه دوم تا دهم جهان را دارا می باشیم .

□ برخی از محصولات باغی کشور مانند پسته، زعفران، زرشک ، انار و حتی برخی از گیاهان دارویی دارای ارزش اقتصادی، صادراتی و ارزآوری بالایی می باشد.

بطور کلی زیربخش باغبانی حدود ۱۴٪ سطح زیرکشت؛ ۱۵٪ تولید؛ ۲۵٪ ارزش افزوده، ۳۰٪ اشتغال و تقریباً ۵۰ درصد ارزش صادرات سالانه بخش کشاورزی را به خود اختصاص داده است. ویژگی های بارز زیربخش باغبانی به اختصار عبارتند از:

□ سهم بالا در صادرات و ارزآوری بخش کشاورزی

□ اشتغال زایی

□ بازدهی اقتصادی بیشتر نسبت به مصرف یک مترمکعب آب

□ سازگاری با ملاحظات زیست محیطی و توسعه پایدار

□ متوسط عملکرد بالاتر در واحد سطح و پتانسیل افزایش عملکرد

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

مبانی نظری تحلیل تاریخی باغبانی

تمایز گیاهان زراعی و باغی بر اساس عوامل زیر :

📖 میزان کار مورد نیاز و بازده محصول در واحد سطح

– کشت گسترده Extensive

تعدادی از محصولات مانند غلات که در سطح وسیع وبا کار و بازده نسبتاً کم در واحد سطح کاشته می شود

– کشت متراکم Intensive

آن دسته از محصولات مانند سبزی و میوه که نیاز به مراقبت زیاد داشته و محصول بیشتر در واحد سطح تولید میگردد.

📖 نحوه مصرف محصولات تولید شده

– محصولات باغی بیشتر بصورت تازه مصرف می شوند (میوه و سبزی)

– گیاهان زراعی بصورت خشک و یا تغییر شکل یافته (غلات و دانه های روغنی)

📖 عرف و عادات محلی (مانند سیب زمینی و بقولات)

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

تعاریف و مفاهیم

امروزه به جای اینکه باغبانی را براساس خصوصیات و نحوه کشت گسترده و یا متراکم تعریف کنند آنرا بصورت زیر تعریف می کنند:

باغبانی

عبارت است از هنر ، دانش و فن کشت ، داشت ، برداشت و بازار رسانی انواع سبزی ، گل و میوه

محصولات باغی

شامل: انواع میوه ها، سبزیجات، گل و گیاهان زینتی و قارچ های خوراکی

زیر بخش باغبانی

قسمتی از بخش کشاورزی است که عمدتاً شامل محصولات چندساله و گونه های درختی بوده و محصولات تولیدی آن غالباً به صورت تازه خوری مورد استفاده قرار می گیرد.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

تاریخچه باغبانی در جهان

مطالعه سنگ‌نوشته‌ها، حجاری‌ها و اسناد تاریخی نشان می‌دهد که فن باغبانی از آغاز کشاورزی تا کنون دوران‌های مشخصی را طی نموده :

(۱) مصر و بین‌النهرین قدیم

(۲) یونان قدیم

(۳) روم قدیم

(۴) قرون وسطی و عصر اسلام

(۵) دوره رنسانس اروپا و آغاز عصر جدید تا اواخر قرن نوزدهم

میلادی

(۶) صد سال اخیر

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

۱) مصر و بین النهرین قدیم

۰ این دوران حدود ۳۵ قرن (از حدود ۳۵۰۰ سال قبل از میلاد تا حدود میلاد مسیح) طول کشید.

۰ از ویژگی‌های این دوره ایجاد سیستم‌های آبیاری پیشرفته و نیز شناسایی و استفاده از گیاهان دارویی، ادویه‌ای و عطری زیادی است. مصریان قدیم، بسیاری از گیاهان باغبانی را شناخته و کشت می‌کردند. از جمله میوه‌ها: خرما، انگور، زیتون، انار، موز، لیمو و انجیر، و از سبزی‌ها: خیار، سیر، تره، پیاز، کاهو، نعناع، تربچه، کاسنی و انواع هندوانه و خربزه

۰ در همین دوره، ساکنین کلد، بابل و آشور نیز با ایجاد آبراهه‌های بسیار دقیقی، که کف و دیواره آنها را با آجر مفروش بود، حدود ۶۵ هزار کیلومتر مربع زمین را در بین‌النهرین به زیر کشت برده بودند.

۰ در این دوره در باره جنسیت در گیاهان و تأثیر گرده‌افشانی در تشکیل میوه و همچنین از تلقیح مصنوعی خرما و بر دادن انجیر آگاهی داشته‌اند .

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

۲) یونان قدیم

0 برخلاف مصریان و اهالی کلد و آشور، یونانیان چندان علاقه‌ای به جنبه عملی کشاورزی نداشتند، ولی در عوض به جنبه‌های عملی آن، یعنی گیاه‌شناسی و به ویژه طبقه‌بندی گیاهان و تاریخ طبیعی، می‌پرداختند.

0 از تئوفراستوس، که به نام پدر گیاه‌شناسی نیز معروف است، نوشته‌های زیادی باقی مانده که حاوی مطالب گوناگون در مورد علوم مختلف گیاهی است.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

۳) روم قدیم:

امپراطوری روم قدیم حدود یک هزار سال (از حدود پانصد سال پیش از میلاد تا حدود پانصد سال پس از میلاد مسیح) بر بخش مهمی از دنیای آن روز حکمفرمایی داشت.

رومیان، بر خلاف یونانیان، توجه زیادی به کشاورزی داشتند و این فن، سهم مهمی از اقتصاد آنان را به خود اختصاص داده بود. خدمت مهم رومیان به کشاورزی و به ویژه باغبانی شامل: دریافت دانسته‌ها و یافته‌های یونانیان و مصریان باستان، و بیشترین استفاده عملی از آن‌ها بود. رومیان از پیوند زدن، تناوب، مصرف کود دامی، بهره‌برداری از انبار سرد و نیز گلخانه اطلاع داشته‌اند.

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

0 در این دوره کشت گیاهان زینتی متداول بود، و این رشته از باغبانی پیشرفت زیادی نمود. ثروتمندان رومی، در اطراف شهر باغ‌هایی داشتند که مزین به آب نماها، مجسمه‌های فراوان و خیابان‌بندی‌های منظم بود، که در آنها درختانی مانند: سیب، گلابی، انجیر، زیتون و انار، و نیز گل‌هایی مانند زنبق، گل سرخ گونه‌های Rose، بنفشه، میمون، شقایق، جعفری، سوسن و مینا کشت می‌شدند.

0 در این دوره برای اولین بار پیشه باغبانی پدید آمد، بدین معنا که عده‌ای با نگهداری از باغ دیگران مزد دریافت می‌کردند.

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

۴) قرون وسطی و عصر اسلام:

۵ گسترش قلمرو اسلامی و پیشرفت چشمگیر علمی مسلمانان تقریباً هم‌زمان با سقوط روم، در اواخر قرن پنجم میلادی و افول تمدن اروپا و قرون وسطی بود. احداث باغ و درختکاری در میان مسلمین تا آنجا گسترش داشت که برخی از شهرها و نواحی آن زمان، به واسطه باغ‌های مشهور خود در تاریخ ثبت شده‌اند.

۵ باغات طایف، نخلستان‌های مدینه، باغ‌های متعدد در عراق به ویژه در حومه بغداد، نخلستان‌های کوفه و باغ‌های متمر و غیر متمر در دمشق را می‌توان نام برد.

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

O در قلمرو اسلامی از اندلس، شام، عراق، ایران، هند تا سایر کشورها، مسلمانان علاوه بر تولید محصولاتهای باغی، درختان غیر مثمر و ایجاد فضای سبز در درون قصرها به ایجاد باغهای گیاهشناسی و گلکاری نیز می پرداخته‌اند. در این راستا، نه تنها بذر و نهال ارقام مختلف گیاهان را در باغهای گیاهشناسی جمع می‌کردند، بلکه دانشمندان این رشته مطالعه‌ها و توصیه‌هایی پیرامون افزایش، شناخت درختان، قلمه‌زدن، پیوند زدن، حرکت شیره نباتی و حتی کنسرو کردن میوه‌ها داشته‌اند.

O در زمان جنگ‌های صلیبی و رویارویی نیروهای غرب و اسلام، سنگ بنای رنسانس اروپا گذاشته شد و در دانش کشاورزی اروپایی‌ها با بردن ارقام درختان و گل و گیاهان و تعمیم آن در کشورهای خود و بهره‌گیری از کتاب‌هایی که توسط مسلمین نوشته شده بود بهره‌و افری بردند.

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

(۵) دوره رنسانس اروپا و آغاز عصر جدید تا اواخر قرن نوزدهم میلادی:

0 در اوایل قرن چهاردهم میلادی با آغاز رنسانس در اروپا، اروپایی‌ها با استفاده از یافته‌ها و اختراعات‌های دانشمندان اسلامی، به تجدید حیات و ترقی دادن علوم و فنون مختلف به ویژه کشاورزی و باغبانی پرداختند. بطوری که در ایتالیا و فرانسه، باغبانی پیشرفت فراوانی نمود. کشف دنیای جدید در سال ۱۴۹۲ میلادی باعث شد که گیاهان باغبانی جدیدی به گنجینه موجود در دنیای قدیم اضافه گردد و فن باغبانی به ویژه در بخش سبزیکاری با پیدایش گیاهانی مانند: گوجه‌فرنگی، سیب‌زمینی و کدو رونق بیشتری بگیرد.

0 از جمله مهمترین نوآوری‌ها و یافته‌های این دوره می‌توان:

➤ کشف یاخته (سلول) توسط رابرت هوک ۱۶۶۵-۱۷۰۳ (Robert Hook)

➤ طبقه‌بندی علمی گیاهان توسط کارل لینه ۱۷۰۷۱-۷۷۸ (Carl von Linne)

➤ مطالعات توراتی گرگور مندل ۱۸۸۴-۱۸۸۲ (Gregor Mendel)

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

۶) صد سال اخیر:

۵۰ پیشرفت کشاورزی و به ویژه باغبانی در ۱۰۰ سال گذشته، بیش از پیشرفت آن در یک صد قرن قبل از آن بوده است. دلیل عمده این پیشرفت و ترقی سریع، از یک سو، جایگزینی ماشین‌های کارآمدتر و به ویژه تراکتورهای دیزلی، به جای وسایل شخم‌زنی اولیه و از سوی دیگر، پیشرفت‌های عظیم علمی و فنی در اروپا و آمریکا است. سهم مهمی از این پیشرفت مربوط به متخصصین بهنژادی گیاهان (اصلاح نباتات) است که با ایجاد ارقام جدید پر محصول و تجاری، تحولات زیادی را ایجاد نمودند.

0 به عنوان نمونه در آمریکا اوایل قرن نوزدهم، هر زراع فقط برای چهار نفر، قدرت تولید غذا داشت. این رقم در سال ۱۹۴۰ تنها بالغ به ۱۱ نفر، و در اثر پیشرفت سریع علوم در سال‌های پس از جنگ دوم جهانی، به ویژه کشف انواع سم‌های آلی کشاورزی مانند علف‌کش‌ها و نیز ساخته شدن ماشین‌های پیشرفته‌تر و کاراتر، در سال ۱۹۶۷ به ۳۷ نفر رسید و در حال حاضر به حدود ۶۰ نفر رسیده است و به این ترتیب یک کشاورز (باغدار) با کار کمتر غذای بیشتری فراهم می‌آورد.

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

تاریخچه باغبانی در ایران

0 در دوره هخامنشیان باغ‌هایی در ایران وجود داشته که آن‌ها را در زبان‌های رایج اروپایی به صورت پارادیس (Paradise) یا پردیس و به معنای بهشت می‌نامیده‌اند و در آنها درختان دارای ارتفاع مساوی و روی خط‌های منظم کشت شده را به وسیله چرخ چاه‌های بزرگی که توسط گاو گردانده می‌شدند آبیاری می‌نمودند. از میوه‌های مهم این زمان می‌توان انگور، خرما و انجیر را نام برد.

0 با حمله اسکندر مقدونی، کشاورزی ایران رو به افول گذاشت و بسیاری از باغ‌ها و مزرعه‌های اطراف آن‌ها از بین رفت و این وضع تا زمان به حکومت رسیدن اردشیر بابکان ادامه یافت. ساسانیان به احیای قنات‌ها و تشویق و توسعه زراعت و باغبانی و دامپروری همت گماشتند و ایران با کشت انواع میوه و گل دوباره آباد شد. پس از ساسانیان، تا زمان حمله مغول، کشاورزی ایران به تناوب دچار رکود (در زمان بنی‌امیه) و رونق (در زمان بنی‌عباس و حکومت‌های محلی) گشت.

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

0 در زمان دیلمیان باغبانی ایران به بیشترین پیشرفت خود رسید و برای اولین بار کشت مرکبات در اطراف دریای خزر آغاز گشت. در اثر حمله مغول، همراه با ویران شدن ایران، باغبانی نیز از رونق افتاد و وضع بدین صورت بود تا آن که غازان خان تیموری (اواخر قرن هفتم و اوایل قرن هشتم هجری قمری) همت به آبادی کشور و توسعه کشاورزی گماشت. در قلمرو وی انواع درختان میوه و سبزی‌ها در تمام نقاط کشت می‌شدند و باغبانی آنقدر رونق داشت که از اصفهان انواع میوه به هندوستان و آسیای صغیر و از کرمان خرما به سایر کشورها صادر می‌گشت و خراسان نیز ناحیه مهمی برای کشت انواع میوه به شمار می‌آمد.

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

۵ با چیره شدن صفویان بر سراسر ایران و تشکیل یک حکومت مرکزی با قدرت، بار دیگر کشاورزی ایران رونق گرفت. هرچند که با وجود تمام کوشش‌ها، حتی در زمان شاه‌عباس نیز، به رونق پیش از حمله مغول نرسید. در این زمان در تمام ایران درختان میوه به ویژه زردآلو، هلو، به، بادام، انجیر، انار و انگور کشت می‌شدند. کشت خرما در خوزستان، فارس، کرمان و سیستان مرسوم بود و خرمای ایران (به ویژه خرمای جهرم) بهترین خرمای جهان به شمار می‌آمد و مقدار زیادی از آن به هندوستان صادر می‌شد. کشت مرکبات در مازندران و زیتون در مازندران و خوزستان معمول بود. در این دوره خرمای کرمان، پیاز خراسان، انار یزد و شیراز، و نیز پرتقال مازندران به خارج از کشور صادر می‌گشت.

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

۰ پس از صفویان، حکمرانان، هر کدام بر حسب قدرت و ضعف خود اثرهایی بر کشاورزی ایران داشتند که روی هم رفته اثرهای منفی بسیار بیشتر بوده و ایران مانند بسیاری دیگر از کشورها از قافله تمدن عقب افتاد و کشاورزیش حتی از زمان صفویان نیز عقب تر رفت. اولین جنبش به طرف کشاورزی نوین در زمان صدارت شادروان میرزاتقی خان امیرکبیر به وجود آمد. امیرکبیر همراه با سایر کارهای اساسی خود، سعی زیادی نیز در پیشبرد کشاورزی نمود و علاوه بر وارد کردن انواع بذرهای بهنژادی شده، با خارجی ها هم قراردادهایی بست و کشاورزی ایران را به سوی پیشرفت جهت داد. در اوایل قرن چهاردهم هجری قمری، با تأسیس اولین مدرسه کشاورزی ایران به نام مدرسه فلاح مظفری، وارد کردن سیب زمینی و انواع نهال های میوه، به ویژه سیب و گیلان، از خارج، باغبانی ایران پیشرفت بیشتری یافت و سپس با ایجاد مدرسه های متوسطه و عالی و دانشکده های کشاورزی و نیز تأسیس موسسه های دولتی مختلف مثل وزارت کشاورزی، بانک کشاورزی بنگاه توسعه ماشین های کشاورزی، موسسه اصلاح و تهیه بذر و نهال و غیره به وضع کنونی درآمد.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

تاریخچه ایجاد معاونت باغبانی در وزارت کشاورزی

زیربخش باغبانی تا سال ۱۳۷۲ تحت عنوان مدیریت باغبانی تحت پوشش معاونت زراعت وزارت کشاورزی سابق اداره می شد

تا اینکه نهایتاً در سال ۱۳۷۲ معاونت جدید و مستقلی تحت عنوان معاونت باغبانی ابتدا با تشکیل ۴ دفتر تخصصی میوه های سردسیری ، میوه های گرمسیری و نیمه گرمسیری، گل و گیاهان زینتی ، دارویی و قارچ های خوراکی و نخیلات و یک دفتر تحت عنوان طرح و برنامه و امور بین الملل تاسیس گردید.

در ادامه در سال های بعد نهایتاً با توجه به ضرورت و صلاح دید مسئولین دفاتر پسته ، زیتون، پیگیری امورچای و طرح طوبی نیز به تشکیلات اضافه گردید.

شرح وظایف معاونت امور باغبانی :

📖 تعیین سیاستها و راهبردهای مربوط به زیربخش و تنظیم و اجرای برنامه های توسعه در زیربخش در چارچوب سیاست های توسعه پایدار

📖 انجام بررسی ها و اقدامات لازم به منظور برنامه ریزی تولید و تامین نیاز کشور به محصولات باغی و توسعه صادرات با رعایت مزیت های نسبی در چارچوب سیاست های بازرگانی کشور

📖 تهیه استانداردها و ضوابط و برنامه ریزی لازم در زمینه تاسیسات و زیر ساختهای مورد نیاز تولید و تولید کنندگان زیر بخش باغبانی

📖 نظارت و کنترل برنامه ها ، طرح ها ، فعالیت ها و اقدامات در حیطه زیر بخش باغبانی به منظور هدایت و کنترل برنامه ها و سنجش میزان کارایی و اثر بخشی آنها

📖 هماهنگی برنامه ای و اجرایی در فعالیتهای زیر بخش باغبانی در سطوح استانی

پیشینه تحقیق

در بررسی های متعددی در موسسه پژوهش ها، تحت عنوان ارزیابی تحولات گذشته و تبیین وضع موجود بخش کشاورزی و زیربخش ها از جمله باغبانی، بررسی ها لازم صورت گرفته و گزارش های مربوطه در طول سال های مورد بررسی کلیه اهداف و عملکردها را تجزیه و تحلیل نموده است، به نحوی که به راهکارها و توصیه های سیاستی لازم منتهی گردیده است.

پیشینه کار برد تحلیل SWOT در سطح کشورها

در حقیقت تحلیل SWOT در شناسایی و تشخیص روابط موجود محیطی و توسعه مسیرهای مناسب می تواند به کشورها نیز مانند سازمان ها کمک کند. با استفاده از این تحلیل می توان قوت ها، ضعف ها، فرصت ها و تهدیداتی را که یک کشور با آنها مواجه است شناسایی کرد و از مزایای رقابتی یک کشور نسبت به سایر کشورها آگاهی یافت و نهایتاً کمک به اتخاذ تصمیمات لازم نمود.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

عوامل داخلی

آن دسته از عوامل موثر هستند که در کنترل سیاستگذاران و مجریان بخش بوده و بر فرایند تحقق مأموریت تاثیر گذار می باشند

نقاط قوت: عوامل داخلی که موجب تسهیل در تحقق مأموریت می شود و یا به سازمان در دستیابی به چشم انداز یاری میرساند.

نقاط ضعف: عوامل داخلی که در مسیر تحقق مأموریت ها محدودیت ایجاد می کند.

عوامل خارجی

آن دسته از عوامل موثر هستند که خارج از کنترل سیاستگذاران و مجریان بخش بوده و بر فرایند تحقق مأموریت سازمان تاثیر گذار می باشند

فرصت ها: عوامل خارجی که موجب تسهیل در تحقق مأموریت میشوند و یا به بخش در دستیابی به چشم انداز یاری میرسانند

تهدید ها: عوامل خارجی که در مسیر تحقق مأموریت ، محدودیت ایجاد می کند.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

چالش

مهمترین مشکلات و موانع فراروی و یا اقدامات اساسی مورد نیاز در جهت دستیابی به اهداف مطلوب

برنامه ریزی استراتژیک

برنامه ریزی استراتژیک گونه‌ای از برنامه ریزی است که در آن هدف، تعریف و تدوین استراتژی‌هاست. از آنجایی که استراتژی می‌تواند عمر کوتاه یا بلند داشته باشد برنامه ریزی استراتژیک می‌تواند برنامه ریزی بلندمدت یا کوتاه مدت باشد.

تحلیل SWOT

روش اس دبلیو اُتی که در فارسی با نام تحلیل سوات هم شناخته می‌شود یکی از ابزارهای برنامه ریزی استراتژیک است که برای ارزیابی وضعیت داخلی و خارجی یک سازمان استفاده می‌شود و حروف اول کلمات قوت، ضعف، فرصت و تهدید است. از این روش علاوه بر برنامه ریزی استراتژیک بطور کلی در تحلیل وضعیت سازمان‌ها نیز استفاده می‌شود.

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

0 از طریق تحلیل محیطی است که فرصت ها و تهدیدات محیط مشخص شده و بر آن اساس و با توجه به شناسایی ای که قبل از آن از نقاط قوت و ضعف درونی سازمان باید بدست آمده باشد هدف ها را تعیین کرده و رویه ها و سیاست های سازمانی را مشخص می کند. این امر به مدیریت یاری می رساند در مقابله با فرصت ها و تهدیدات محیط بیرونی رویه ای هماهنگ و یکپارچه اتخاذ کند و به اهداف خود به نحو شایسته ای دست یابد.

0 تحلیل SWOT در فرآیند ارائه استراتژی جزء بسیار مهم محسوب می شود. تحلیل فرصت ها و تهدیدات خارجی اساساً برای ارزیابی این امر به کار می رود که بررسی کنیم آیا یک سازمان می تواند از فرصت ها استفاده کرده و تهدیدات را به حداقل برساند و همچنین این تجزیه و تحلیل نقاط ضعف جهت بررسی عملکرد داخلی نیز (مانند روندهای کاری اثر بخش و تحقیق و توسعه) حائز اهمیت است.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

تشریح شیوه کار

جامعه آماری و روش جمع آوری اطلاعات

0 جامعه آماری این بررسی آمار نه ساله شاخص های تولید محصولات باغی در سطح ملی می باشد. اطلاعات مورد نیاز این مطالعه از مرکز فن آوری اطلاعات و ارتباطات وزارت ، اسناد و مدارک برنامه های توسعه بخش کشاورزی؛ گزارشات ؛ مطالعات انجام شده در این زمینه ، دفاتر معاونت امور باغبانی و ... می باشد.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

0 این پروژه حسب ماهیت آن تحلیلی و توصیفی بوده و بر اساس مدل های تحلیل روند و بر مبنای آمار و اطلاعات جمع آوری شده مورد تجزیه و تحلیل ، احصاء نقاط قوت و ضعف ، فرصت ها و تهدیدها (روش SWOT) قرار گرفته است و در پایان پروژه نیز ضمن ارائه پیشنهادات و توصیه های سیاستی جهت پیش بینی در برنامه ششم توسعه موارد خاص پیشنهادی مطرح گردیده است.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

قلمرو زمانی و مکانی

قلمرو این پژوهش دوره آماری ۱۳۹۲-۱۳۸۴ و قلمرو مکانی آن کل کشور و در سطح ملی می باشد.

در این پژوهش به طور جامع و کامل به تشریح وضعیت موجود و بررسی مشکلات و محدودیت ها و ارائه راهکارهای لازم پرداخته خواهد شد و با مشخص نمودن چند چالش و مشکل اساسی در زیر بخش باغبانی کشور با توجه به سطح پائین متوسط عملکرد در هکتار (بهره وری) تاکید خواهد شد که با بهره گیری صحیح از استعدادهای خدادادی کشور در زمینه باغبانی و بکارگیری کلیه تمهیدات لازم به ویژه اصول به زراعی و به نژادی (بکارگیری ارقام پر محصول و تجاری) زمینه توفیق در ارتقاء بهره وری عوامل تولید در این زیر بخش مهیا گردد تا ضمن کاهش هزینه متوسط تولید ، قدرت رقابت محصولات باغی ایران در بازارهای جهانی نیز بهبود یابد.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

وضع موجود تجزیه و تحلیل نتایج

اهداف کیفی بلندمدت (اهداف آرمانی)

در برنامه های توسعه زیربخش باغبانی اهداف کیفی به نحوی تعیین نشده است که بتوان با شاخصی میزان نسبی تحقق آن را در انتهای برنامه مورد سنجش قرار داد ، اما در زمان تدوین سیاست ها و طرح های اجرایی به این موضوع مهم توجه و عنایت گردیده ، بطوریکه موجب افزایش کیفیت محصولات اساسی این زیربخش می گردد که در ادامه ذکر می گردد :

- 0 اصلاح و توسعه باغات میوه از طریق بازسازی، جایگزینی و اصلاح باغات سنتی، غیر تجاری و کم بازده
- 0 حفظ، احیاء و توسعه پایدار باغات به ویژه در اراضی شیبدار و در معرض فرسایش

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

0 اصلاح ساختار و بهبود کیفیت تولید و بسته‌بندی محصولات
باغبانی با تاکید بر ارتقاء سطح سلامت و ایمنی محصولات و توسعه
صادرات

0 افزایش بهره‌وری از منابع و عوامل تولید
0 کاهش ضایعات و استقرار نظام مدیریت پس از برداشت
محصولات باغی

0 هدفمند نمودن فعالیت‌های صادرات و نوسازی سیستم بازرگانی
این محصولات برای یافتن بازارهای مناسب و مطمئن صادراتی
0 توسعه موزون زیرساخت‌ها نظیر پایانه‌ها، ناوگان مجهز و مطمئن
جهت تسهیل در حمل و نقل هوایی زمینی و دریایی

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

امکانات و قابلیت‌ها

0 مزیت نسبی در صادرات و ارزآوری

0 وجود اقلیم متنوع و اراضی مستعد برای تولید انواع محصولات باغی در مناطق مختلف کشور

0 وجود ظرفیت‌های قابل توجه برای توسعه زیربخش باغبانی (اراضی شیدار و ناهموار، سنگلاخ، لب‌شور و حاشیه کویر)

0 وجود ژرم پلاسما و ارقام متنوع محصولات باغی

0 استعداد مناسب و کم‌نظیر زیربخش باغبانی برای حفظ و ایجاد اشتغال مولد و جدید

0 امکان حفاظت از منابع پایه از طریق توسعه کشت محصولات باغبانی در جنگل‌ها و مراتع مخروطی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- 0 امکان بهره‌گیری از گونه‌ها و ارقام جدید خارجی برای تولید در کشور براساس نیاز بازارهای هدف صادراتی
- 0 امکان تولید محصولات ارگانیک در زیربخش باغبانی
- 0 امکان افزایش عملکرد در واحد سطح در اکثر محصولات باغی
- 0 مزیت نسبی اغلب محصولات باغی از نظر تولید و ارزش اقتصادی به ازای هر واحد آب مصرفی
- 0 بهره‌مندی کشور از تکنیک‌های نوین تکثیر و تولید نهال برای تولید انبوه ارقام تجاری کمیاب و جدید باغبانی
- 0 امکان توسعه کشت و تولید محصولات جدید و پرارزش گیاهان دارویی و زیستی
- 0 امکان ارتقاء ارزش صادراتی (قیمت فروش) اکثر محصولات صادراتی باغبانی از طریق ارتقاء کیفیت، بسته‌بندی، فرآوری و بازاریابی مناسب
- موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

مشکلات ، محدودیت ها و تنگناها

0 وجود باغ های سستی کم بازده ، غیر تجاری و غیراقتصادی

0 پایین بودن عملکرد در واحد سطح محصولات باغی در مقایسه با سایر کشورها و استعدادهای موجود

0 فقدان یا ناکافی بودن ژرم پلاسما ارقام اصلاح شده و پربازده محصولات مختلف باغبانی برای تولید محصول بازارپسند به ویژه در رابطه با صادرات، همچنین ضعف در استقرار نظام تولید نهال استاندارد از ارقام تجاری

0 بالا بودن ضایعات کمی و افت کیفی محصولات باغی در مراحل برداشت تا مصرف به ویژه پایین بودن کیفیت محصولات صادراتی باغی در مقایسه با محصولات مشابه در بازارهای جهانی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- 0 عدم کفایت فعالیتهای تحقیقاتی، مطالعاتی، ترویجی و آموزشی در زیربخش باغبانی به ویژه در زمینه امور به نژادی و به زراعی
- 0 نارسایی در تأمین به هنگام و متناسب با نیاز و با کیفیت مناسب نهاده های مورد نیاز برای تولید محصولات باغبانی
- 0 مشکلات موجود در بازار و لزوم ساماندهی بازار محصولات باغی و کاهش نقش عوامل واسطه
- 0 عدم حضور مؤثر و کم بودن نقش تشکل ها و لزوم تقویت آن در جهت افزایش مشارکت مردمی برای دسترسی به اهداف کلان بخش
- 0 نامتناسب بودن توزیع جغرافیایی فعالیت ها براساس پتانسیل ها و استعدادهای موجود در هر منطقه و لزوم ساماندهی و شناسایی پتانسیل ها در جهت افزایش بهره وری

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- 0 ناکافی بودن ظرفیت آرایه خدمات فنی و کارشناسی و ترویجی مورد نیاز برای بهینه سازی مدیریت تولید در زمینه های باغبانی
 - 0 فقدان سیستم تولید آمار و اطلاعات علمی ، دقیق و به هنگام از وضعیت تولید و بازار محصولات باغبانی
 - 0 عدم تناسب اعتبارات عمرانی ، جاری و بانکی با استعدادهای بالفعل و تقاضای جامعه برای فعالیت های باغبانی و عدم تامین و تخصیص آن به میزان مصوب ، همچنین کمبود منابع سرمایه و سرمایه گذاری در زیربخش باغبانی
 - 0 عدم تناسب نیروی انسانی شاغل در زمینه سیاستگذاری ، برنامه ریزی ، هدایت و نظارت بر فعالیت های مربوط به توسعه کمی و کیفی زیربخش
- موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- 0 فقدان مطالعات جامع برای بالفعل نمودن استعدادهای بالقوه و توسعه کمی و کیفی زیربخش باغبانی
- 0 ناکافی بودن ماشین آلات عمومی و تخصصی مورد نیاز برای پیشبرد برنامه های مکانیزاسیون باغبانی
- 0 نارسایی در شناسایی و واگذاری عرصه های ملی و دولتی مناسب برای توسعه کشت محصولات باغبانی
- 0 منطبق نبودن زیرساخت ها جهت توسعه صادرات محصولات باغبانی به ویژه در زمینه پس از برداشت ، صنایع فرآوری ، بسته بندی ، نگهداری ، پایانه های جمع آوری و ناوگان مجهز حمل و نقل
- 0 ناکافی بودن فعالیت های مربوط به بهینه سازی سیستم آبیاری باغات

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- 0 ضعف نظام کنترل واردات غیرمجاز و قاچاق محصولات باغبانی و ناهماهنگی سیاست های بازرگانی و تعرفه با سیاست های تولیدی
- 0 ناکافی بودن پوشش های حمایتی نظیر بیمه ، قیمت تضمینی و.....
- 0 ضعف دانش و مهارت های فنی بهره برداران از نظر کاربرد یافته های جدید برای تولید محصولات باغبانی
- 0 منطبق نبودن ساختار و امکانات نظام استاندارد و کنترل کیفی و بهداشتی محصولات باغبانی با الزامات و استانداردهای عرضه محصول در بازارهای مصرف داخلی و جهانی و پایین بودن تنوع فرآوری و بسته بندی محصولات باغبانی
- 0 ناکافی بودن منابع آب تامین شده و اختصاص یافته برای توسعه کشت محصولات باغبانی در مقایسه با عرصه موجود و تقاضای جامعه
- 0 فرایند رو به گسترش و مهار گسیخته تبدیل باغات حواشی نواحی شهری به اراضی غیرکشاورزی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

سیاست‌های فضائی و منطقه‌ای برنامه چهارم توسعه

❑ تاکید بر اصلاح و نوسازی باغات در مناطق مواجهه با محدودیت منابع آب و خاک

❑ تاکید برای بهره‌برداری از آب رودخانه‌های مرزی و مشترک برای توسعه باغات

❑ تاکید بر انتخاب محصول، پایه ورقم مناسب شرایط اکولوژیک منطقه برای توسعه، اصلاح و نوسازی باغات

طرح های محوری برنامه چهارم

- طرح ساماندهی تولید نهال و تامین و تکثیر ژرم پلاسما ارقام جدید و اصلاح شده باغبانی
- طرح اصلاح، احیاء و نوسازی باغات سنتی و غیرفنی
- طرح تبدیل اراضی شیبدار و کم بازده به باغات مثمر
- طرح توسعه کشت ارگانیک محصولات باغبانی
- طرح توسعه کشت و فرآوری گیاهان دارویی
- طرح بهینه سازی روش های داشت باغات، و برداشت و پس از برداشت محصولات باغبانی
- طرح مکانیزاسیون فعالیت های باغبانی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- ❑ طرح ارتقاء استانداردهای تولید و کیفیت عرضه و کاهش ضایعات
- ❑ طرح طوبی
- ❑ طرح توسعه و اصلاح باغات زیتون و انگور
- ❑ طرح توسعه و اصلاح باغات انار
- ❑ طرح اصلاح ساختار تولید و صادرات خرما و کشمش
- ❑ طرح به‌نژادی و به‌زراعی باغات چای
- ❑ طرح تبدیل اراضی زراعی شیب‌دار استان گلستان به باغات مثمر
- ❑ طرح مطالعات جامع باغبانی
- ❑ طرح افزایش تولید و مصرف قارچهای خوراکی
- ❑ طرح توسعه و ساماندهی گلخانه‌ها و احداث مجتمع‌های گلخانه‌ای
- ❑ طرح مدیریت باغات پسته

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه

□ ارتقاء بهره‌وری منابع، عوامل و فعالیت‌ها در بخش کشاورزی

□ ارتقاء شاخص ضریب امنیت غذایی در محصولات اساسی و

افزایش تولید و فرآوری محصولات کشاورزی

□ حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی و

منابع پایه

□ توسعه بازار و صادرات محصولات و فرآورده‌های کشاورزی

□ ارتقاء سطح امنیت سرمایه‌گذاری و تولید در بخش کشاورزی

و بهبود سطح درآمد و زندگی کشاورزان، روستائیان و عشایر

موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

راهنما و برنامه های اجرایی برنامه پنجم توسعه

- ❑ توسعه باغات در اراضی شیبدار به دلایل تغذیه آبخوانها، افزایش درآمد، کاهش واردات و افزایش فرصت های شغلی
- ❑ افزایش تولیدات کشاورزی در محیط های کنترل شده
- ❑ واگذاری اراضی ملی و دولتی به منظور توسعه باغات با نیاز آبی پایین در اراضی شیبدار به بخش خصوصی و رفع تداخلات و معارضات حقوقی، قانونی و ثبتی و صیانت از منابع طبیعی
- ❑ تهیه استانداردهای محصولات مختلف (ارتقاء کیفیت تولید و فرآوری محصولات کشاورزی تا سطح استانداردهای جهانی)

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

□ گسترش تولید محصولات کشاورزی سالم و ارگانیک (ارتقاء سلامت و بهداشت تولیدات کشاورزی و اعمال ضوابط زیست محیطی)

□ متنوع سازی ابزارهای حمایتی به منظور کاهش زیان ناشی از مداخلات در راستای افزایش کارآیی سیاست گذاری (به ویژه توسعه نظام بیمه کشاورزی از نظر کمی و کیفی در جهت ارتقاء سطح امنیت سرمایه گذاری)

□ کاهش ضایعات محصول با بهبود سیستم های برداشت و نظام حمل و نقل و توسعه صنایع تبدیلی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- ❑ افزایش تولید و بهبود عملکرد در واحد سطح (ارتقاء بهره‌وری عوامل آب و خاک)
 - ❑ تشویق و توسعه صادرات محصولات به صورت تازه و فرآوری شده
 - ❑ ساماندهی بازار محصولات کشاورزی با تقویت تشکلهای بخش کشاورزی
 - ❑ بهبود کمی و کیفی محصولات کشاورزی
 - ❑ افزایش سرمایه‌گذاری و ایجاد زمینه‌های لازم به منظور جلب و جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی در بخش کشاورزی
- موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

ارزیابی و تحلیل عملکرد اهداف کمی زیربخش باغبانی

جدول مقایسه روند اهداف پیش بینی شده، عملکرد و درصد تحقق

تولیدات زیر بخش باغبانی طی سالهای ۹۲-۸۴

محصول	شرح	سال های برنامه چهارم					میان برنامه	سال های برنامه پنجم			متوسط نرخ رشد سالانه %
		۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸		۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	
جمع کل محصولات باغی	هدف	۱۵۱۶۶	۱۶۰۹۰	۱۶۷۹۸	۱۷۹۰۱	۱۹۳۰۲	۱۳۶۳۳	۱۷۵۶۵	۱۸۳۷۸	۱۹۴۵۶	
	عملکرد	۱۴۸۶۴	۱۳۶۶۶	۱۶۵۲۷	۱۲۴۸۵	۱۲۹۳۰		۱۴۴۵۶	۱۴۹۰۳	۱۵۹۵۶	۰.۸۹
	درصد تحقق	۹۸	۸۵	۹۸	۷۰	۶۷		۸۲	۸۱	۸۲	

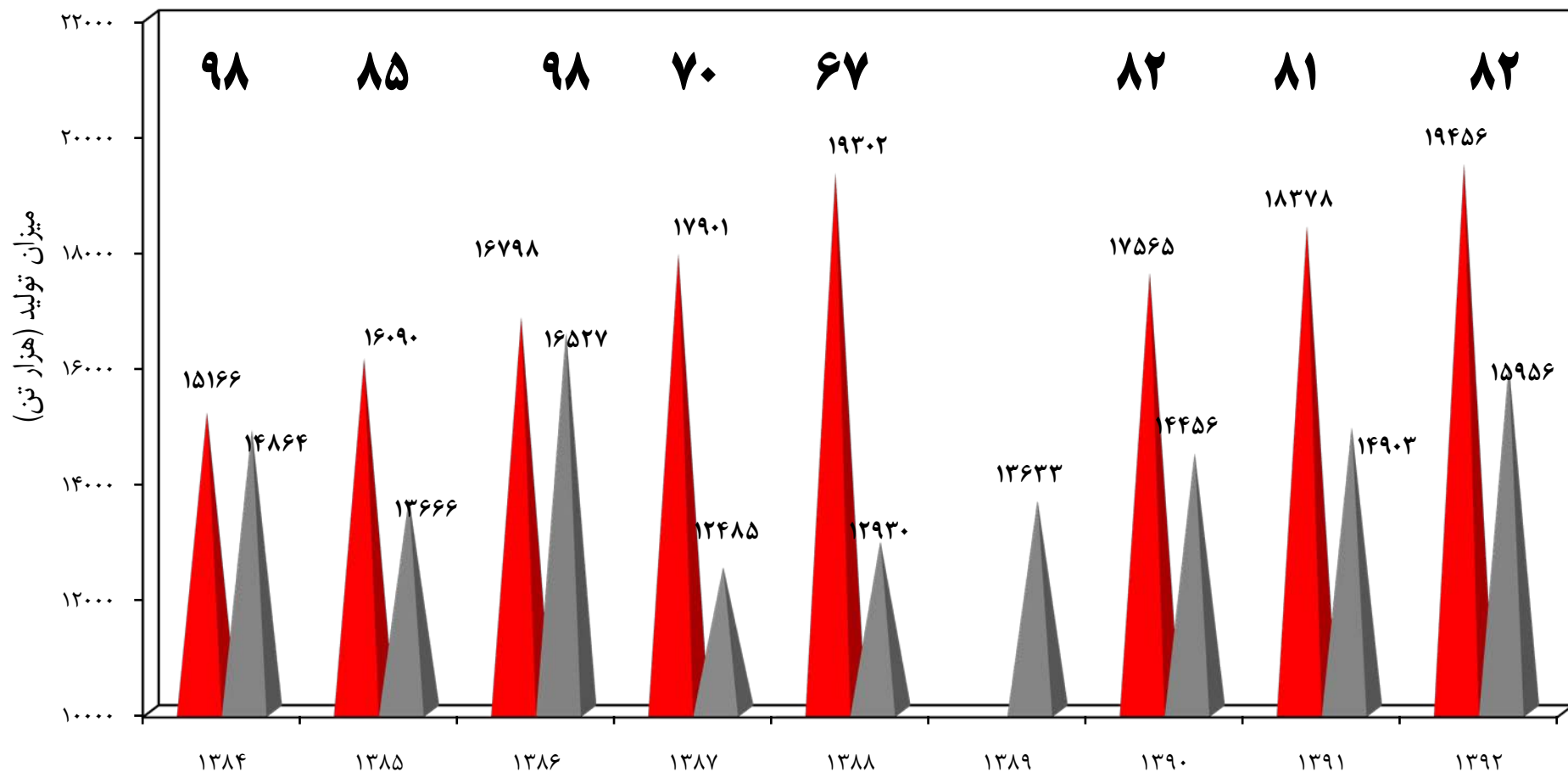
➤ تولید کل محصولات باغی در طول سالهای ۹۲ - ۱۳۸۴ با
نرخ رشد متوسط سالانه ۰.۸۹ درصد از ۱۴۸۶۴ هزارتن به
۱۵۹۵۶ هزارتن رسیده است.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

هدف برنامه

اجرا

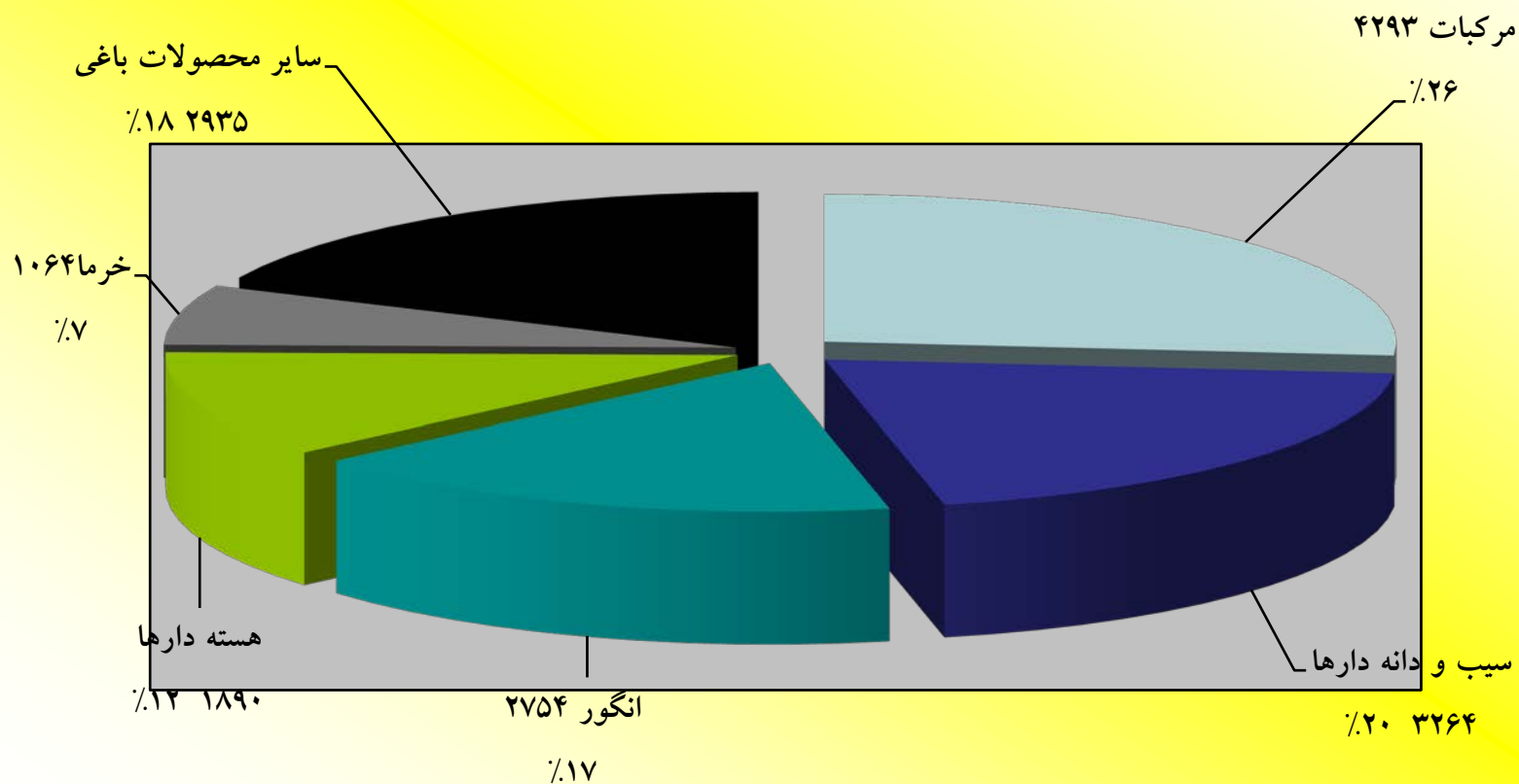
نمودار مقایسه روند اهداف پیش بینی شده، عملکرد و درصد تحقق
تولیدات زیر بخش باغبانی طی سال های ۹۲-۸۴

□ تولید محصولات باغی چون گل محمدی (گلستان) با نرخ رشد ۸.۴۳ درصد، زرشک با ۷.۲۱ درصد، گیاهان دارویی با ۶.۷۷ درصد، زیتون با ۶.۱۵ درصد، موز با ۵.۶۶ درصد و بادام با ۴.۵۸ درصد به ترتیب بالاترین نرخ رشد و چای با کاهش نرخ رشد ۸.۴۳- درصد، گردو با ۱.۳۴- درصد، انگور با ۰.۹۲- درصد و پسته با نرخ رشد ۰.۲۶- درصد به ترتیب پائین ترین نرخ رشد را در بین محصولات باغی از نظر تولیدات داشته اند.

سهم محصولات عمده در تولیدات باغی در سال ۱۳۹۲

سایر محصولات باغی ■ خرما ■ هسته دارها ■ انگور ■ سیب و دانه دارها ■ مرکبات ■

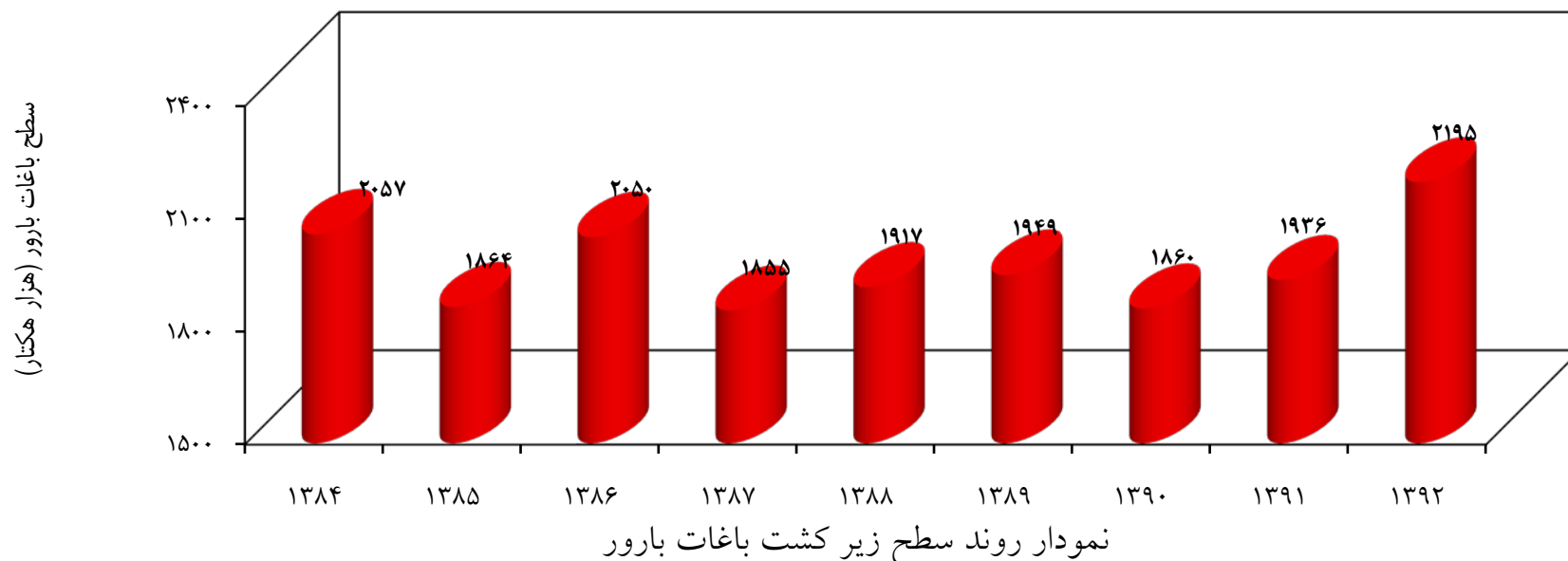

جدول روند سطح زیر کشت باغات بارور طی سال های ۹۲-۸۴

واحد: هزار هکتار

متوسط نرخ رشد سالیانه (%)	سال های برنامه پنجم			سال ۱۳۸۹	سال های برنامه چهارم					عنوان هدف کمی
	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰		۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	
۶۷	۲۱۹۵	۱۹۳۶	۱۸۶۰	۱۹۴۹	۱۹۱۷	۱۸۵۴.۹	۲۰۵۰	۱۸۶۴.۳	۲۰۵۶.۶	جمع محصولات باغی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- سطح زیر کشت باغات بارور در طول سال های ۹۲ - ۱۳۸۴ با نرخ رشد متوسط سالیانه ۰.۸۲ درصد از ۲۰۵۷ هزارتن به ۲۱۹۵ هزارتن رسیده است .
- محصولاتی چون زرشک با ۷.۸ درصد، گل محمدی با ۶.۵ درصد و موز با ۵.۲ درصد بالاترین و گیاهان دارویی با ۳- درصد پائین ترین رشد را داشته اند.

جدول روند عملکرد در واحد سطح محصولات باغی طی سال های ۹۲-۸۴

واحد: کیلوگرم در هکتار

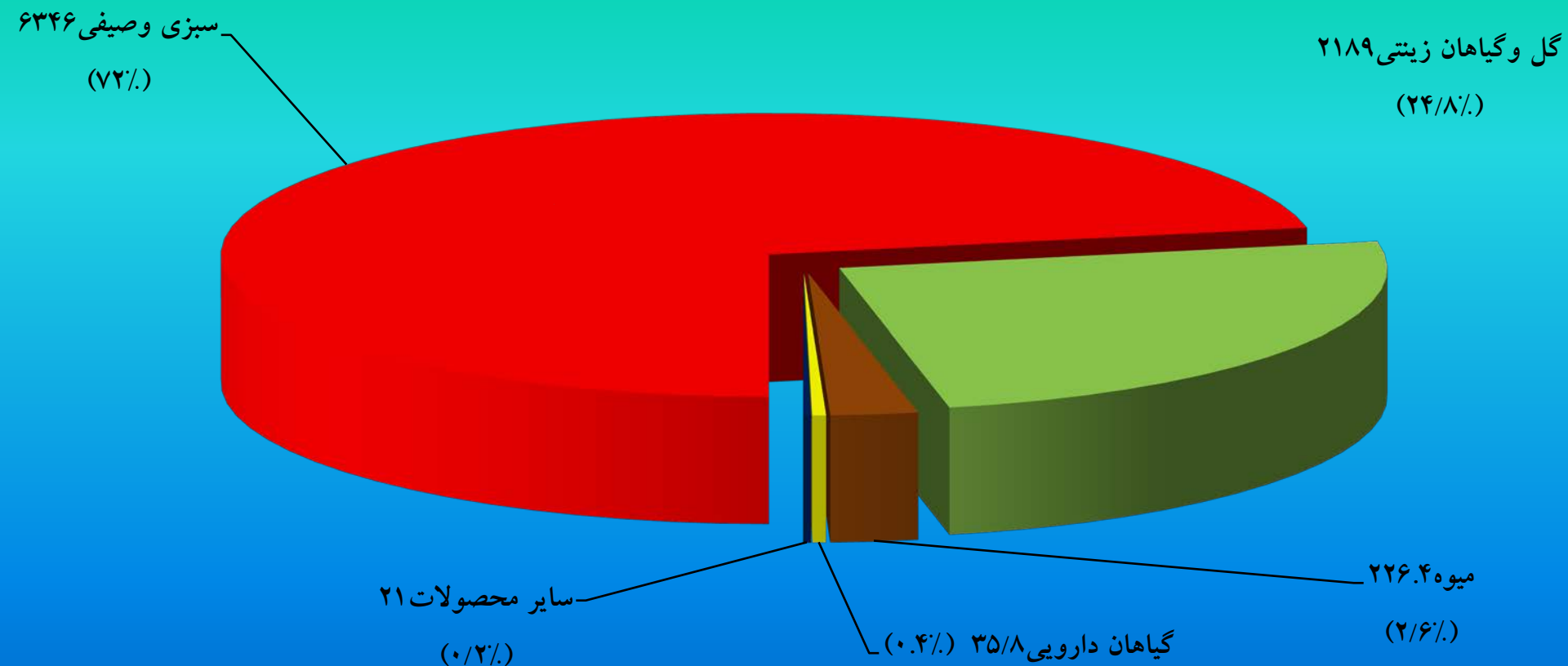
عنوان هدف کمی	متوسط نرخ رشد سالیانه (%)
سیب ودانه دارها	-۰.۷۶
انگور	-۰.۰۵
بادام	۰.۲۸
گردو	-۲.۸۸
فندق	-۱.۹۵
میوه های هسته دار	۰.۳۱
پسته	۱.۰۶
مرکبات	-۰.۲۱
انار	۱.۶۱
موز	۰.۴۵
زیتون	-۳.۵۶
خرما	۰.۲۱
برگ سبز چای	-۶.۴۲
زعفران	-۱.۵
زرشک	-۰.۶
گل محمدی	۱.۷۹
گیاهان دارویی	۱۰.۲۲

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

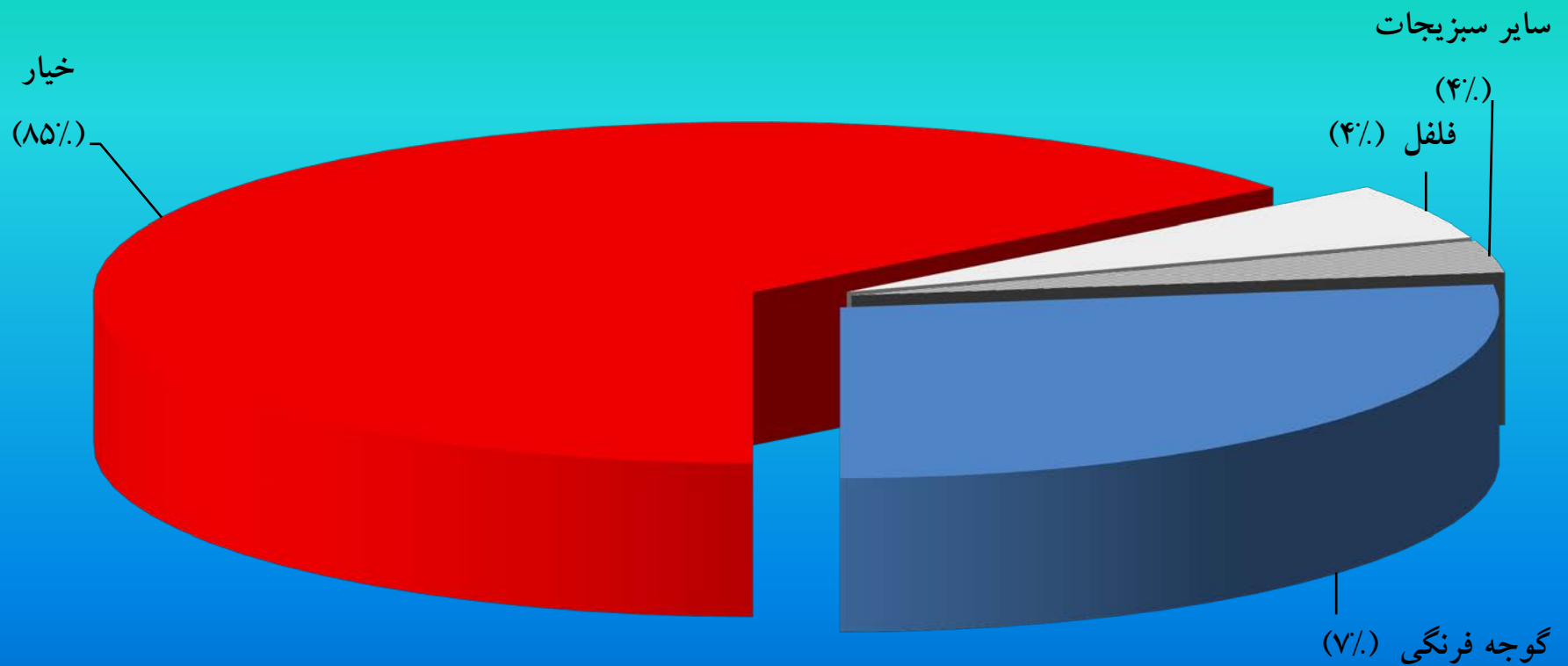
جدول وضعیت سطح زیرکشت و تولید محصولات گلخانه ای کشور
(گل و گیاهان زینتی، سبزیجات و میوه) در سال ۱۳۹۲

تولید	سطح	واحد	شرح	گروه محصولات گلخانه ای
۱۴۵۶	۱۷۶۳	هکتار/میلیون شاخه	شاخه بریده	گل و گیاهان زینتی گلخانه ای
۸۲.۶	۴۲۶	هکتار/میلیون گلدان	گلدانی	
۱۵۳۸.۶	۲۱۸۹	هکتار/میلیون شاخه وگلدان	جمع گل و گیاهان زینتی گلخانه ای	
۱۲۴۹۱۷۰	۵۴۰۶	هکتار /تن	خیار	سبزیجات گلخانه ای
۱۰۷۵۴۴	۴۴۵	هکتار /تن	گوجه فرنگی	
۲۸۹۶۷	۲۱۳	هکتار /تن	فلفل	
۱۰۰۹۱	۸۵	هکتار /تن	بادمجان	
۲۵۲۳۳	۱۹۷	هکتار /تن	سایر	
۱۴۲۱۰۰۵	۶۳۴۶	هکتار /تن	جمع سبزیجات گلخانه ای	
۱۰۳۹۲	۲۲۶	هکتار /تن	توت فرنگی	میوه های گلخانه ای
۷۱	۰.۳۵	هکتار /تن	موز	
۱۰۴۶۳	۲۲۶.۳۵		جمع میوه های گلخانه ای	
۳۶۳۱	۳۵.۸	هکتار /تن	گیاهان داروئی	
۱۲۸۳۷	۲۰.۹	هکتار /تن	سایر محصولات گلخانه ای	
۱۴۴۷۸۲۷	۸۸۱۷.۴		جمع کل محصولات گلخانه ای	

نمودار سهم گروه محصولات مختلف کشت شده در گلخانه ها در سال ۱۳۹۲

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

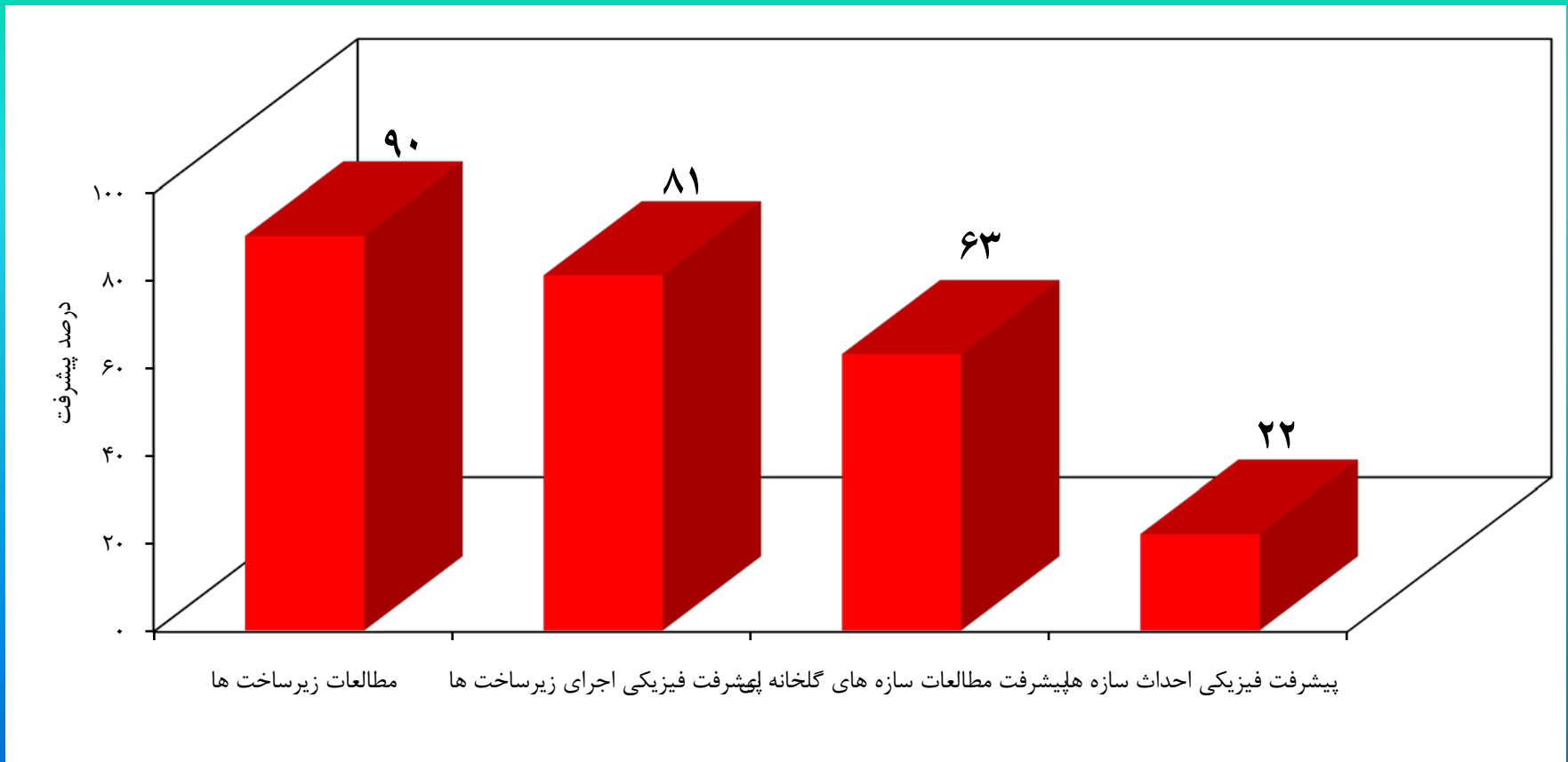

نمودار سهم سبزیجات کشت شده در گروه سبزیجات گلخانه ای در سال ۱۳۹۲

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

در حال حاضر تعداد ۱۹۰ مجتمع گلخانه ای با مساحت کل ۸۳۲۵ هکتار و سطح مفید گلخانه های حدود ۳۸۹۸ هکتار در ۳۱ استان به اضافه منطقه جیرفت و کهنوج در حال مطالعه، اجرای زیرساخت ها، احداث سازه و یا بهره برداری می باشد که پیشرفت روند کار به شرح ذیل می باشد :

نمودار درصد پیشرفت مجتمع های گلخانه ای طی سال های ۹۲-۸۴

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

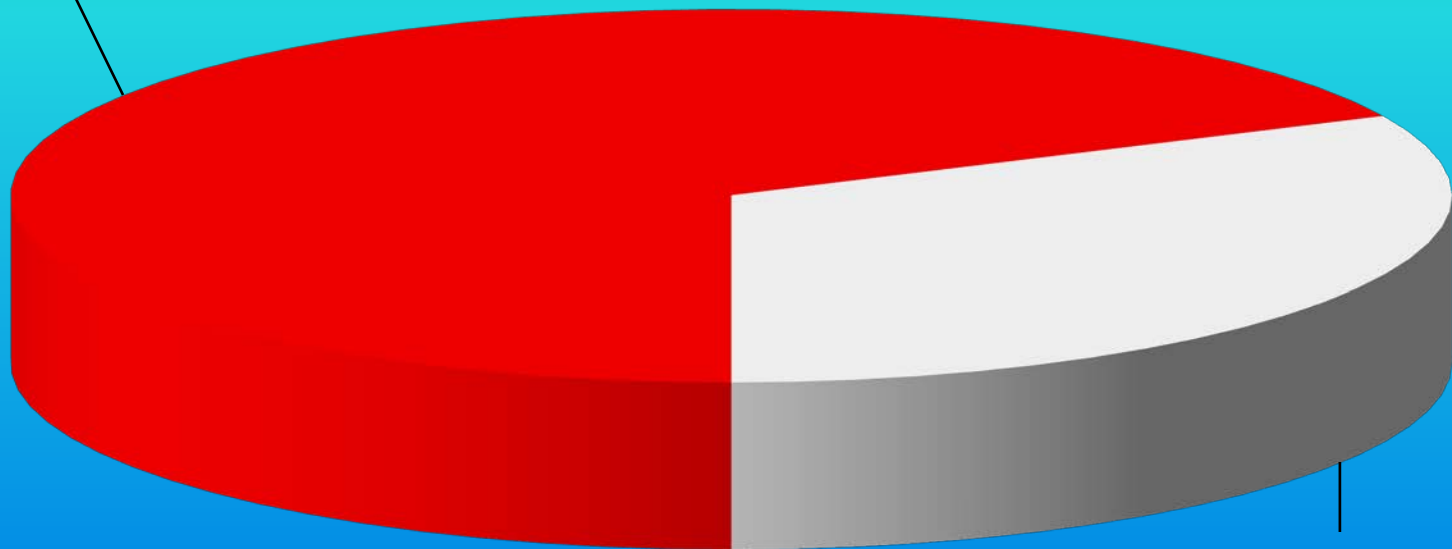

سهم ارزش افزوده زیربخش زراعت و باغداری از تولید ناخالص داخلی و بخش کشاورزی طی سال های ۹۱-۱۳۸۴

به قیمت های ثابت ۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰*	۱۳۹۱*	متوسط رشد سالیانه % / میانگین سهم
تولید ناخالص داخلی	۱۶۶۸۱۸۶	۱۷۶۹۴۲۶	۱۹۰۶۴۴۷	۱۹۱۸۶۸۱	۱۹۴۲۹۹۰	۲۰۶۸۹۱۲	۲۱۵۷۹۳۴	۲۰۱۱۵۵۴	۲.۷۱
ارزش افزوده کشاورزی	۱۲۵۵۲۰.۸	۱۳۲۵۹۷.۸	۱۳۶۴۲۹.۴	۱۰۵۰۱۸.۵	۱۱۵۱۰۰.۶	۱۲۰۷۶۹.۴	۱۲۰۶۵۷.۷	۱۲۵۱۲۰.۲	-۰.۰۵
سهم بخش کشاورزی	۷.۵	۷.۵	۷.۲	۵.۵	۵.۹	۵.۸	۵.۶	۶.۲	۶.۴
زراعت و باغ	۸۷۰۱۴.۶	۹۲۳۳۴.۲	۹۴۸۵۱.۳	۶۹۱۸۸.۸	۷۸۰۵۱.۱	۸۲۰۰.۸	۸۰۸۹۸.۲	۸۳۲۹۷.۶	-۰.۶۲
سهم زراعت و باغ از کل تولید ناخالص داخلی کشور	۵.۲	۵.۲	۵	۳.۶	۴	۴	۳.۷	۴.۱	۴.۴
سهم زراعت و باغ از بخش	۶۹	۷۰	۷۰	۶۶	۶۸	۶۸	۶۷	۶۷	۶۸

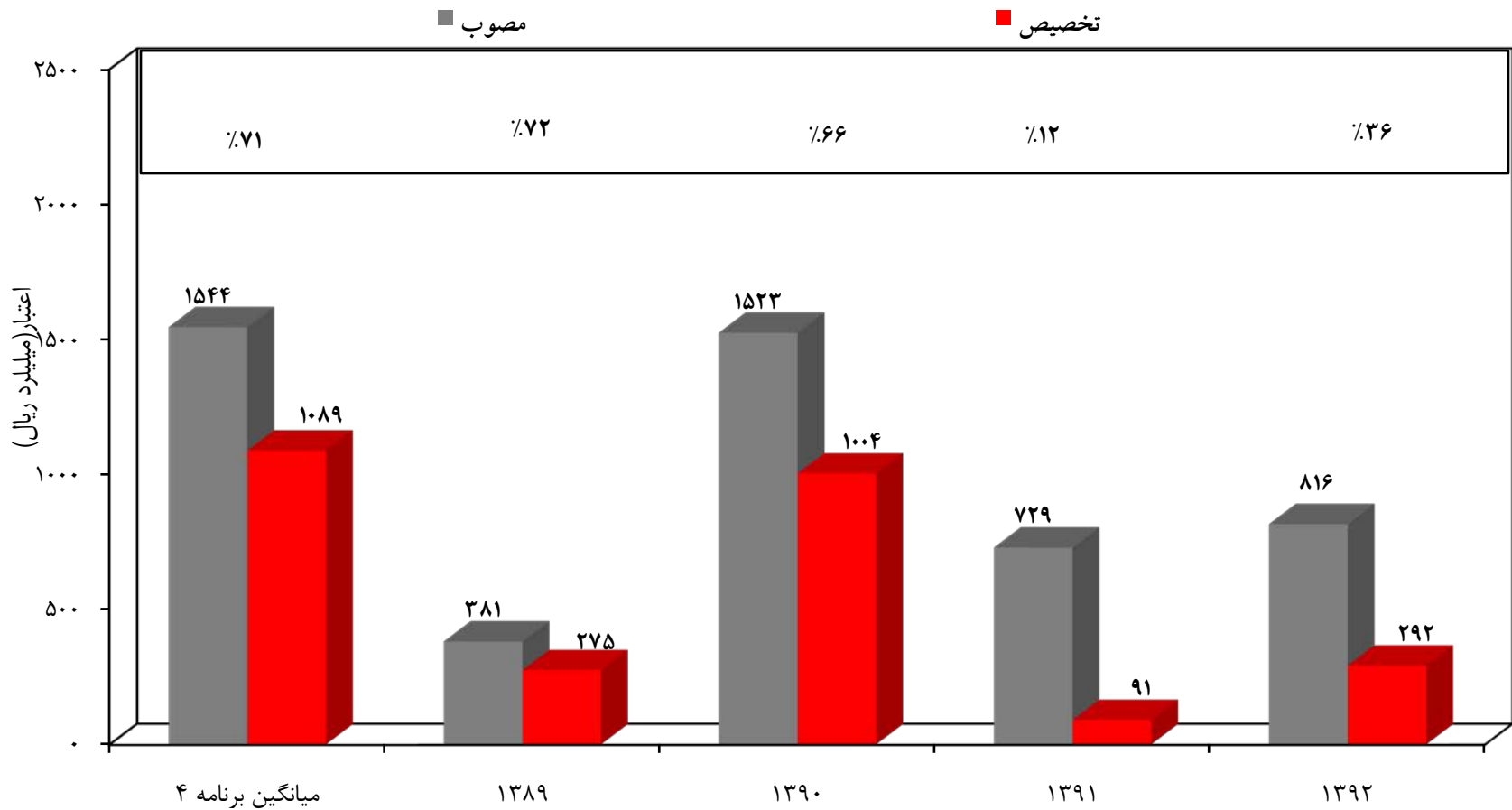
زراعت و باغبانی
(۶۸٪)

سایر زیر بخش ها
(۳۲٪)

نمودار میانگین سهم ارزش افزوده زیربخش های زراعت و باغبانی از بخش کشاورزی طی سال های ۹۱-۱۳۸۴

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نمودار مجموع اعتبارات مصوب ، تخصیص یافته و درصد تحقق آن در زیر بخش باغبانی
طی سال های ۹۲-۱۳۸۴ (تملك دارایی های سرمایه ای)

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

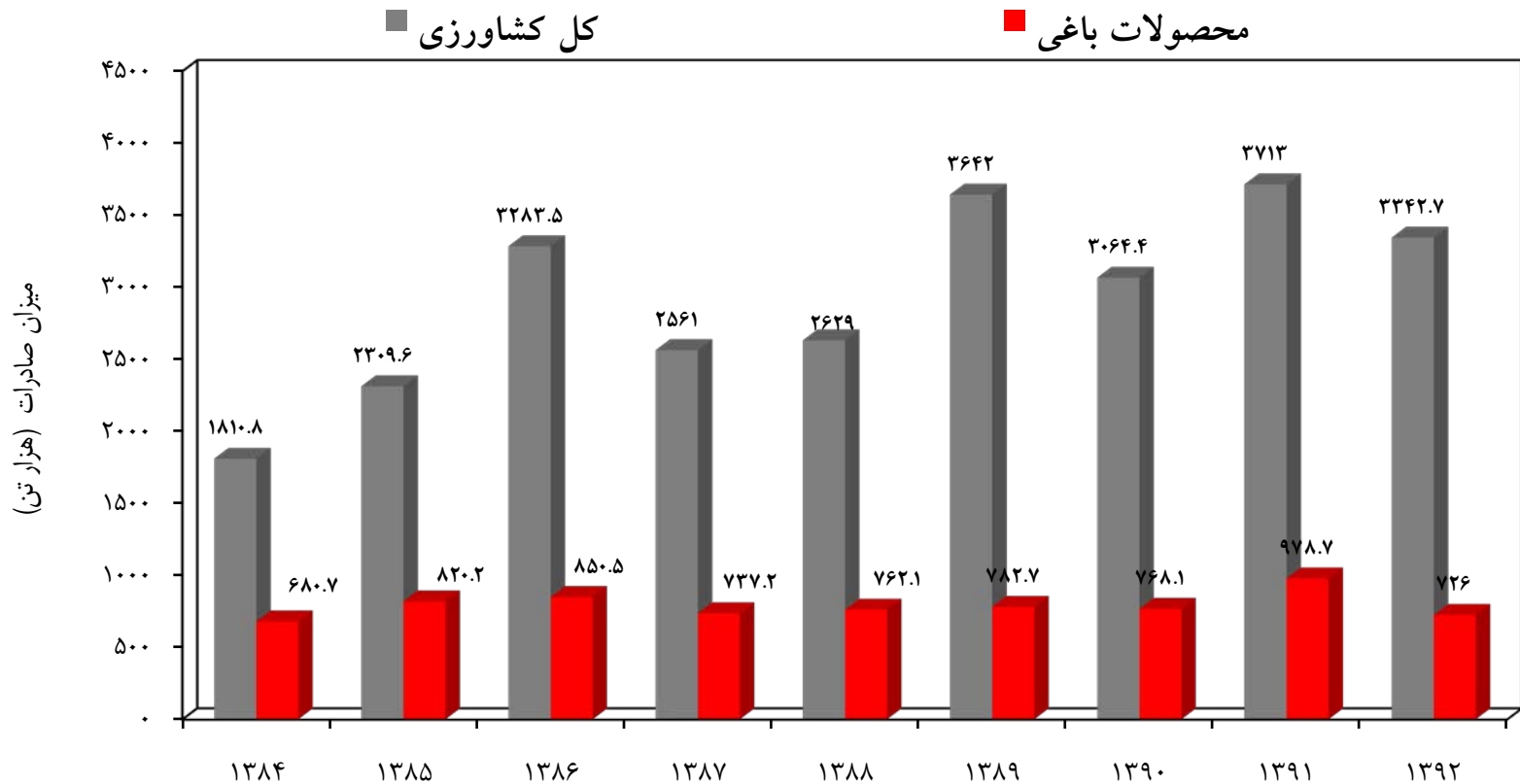
جدول میزان صادرات محصولات عمده باغی طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

مقدار وزنی : هزارتن

ردیف	محصولات عمده باغی	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	متوسط نرخ رشد سالیانه %
۱	پسته	۱۴۱	۱۷۳	۱۹۷	۱۰۵.۷	۱۱۹	۱۵۰.۷	۱۳۸.۶	۱۲۸.۵	۱۱۳.۹	-۲.۶۳
۲	خرما	۱۲۲	۱۴۵	۱۱۶	۱۰۵.۱	۹۴	۱۱۹.۱	۱۳۴.۳	۱۳۸.۵	۱۴۳.۸	۲.۰۸
۳	مرکبات	۴۶	۵۸	۴۰	۳۸.۵	۱۹	۳۵.۹	۳۳.۳	۷۲.۲	۲۹.۶	-۵.۳۶
۴	سیب	۱۹۳	۲۲۲	۲۴۶	۳۴۲	۳۵۶	۲۶۸.۱	۲۲۶.۳	۳۹۹.۲	۲۰۰.۳	۰.۴۷
۵	کیوی تازه	۲۲.۷	۲۳.۱	۲۵.۴	۴۶.۲	۴۴.۴	۵۷.۰	۸۸.۳	۷۵	۷۶.۳	۱۶.۳۶
۶	انگور خشک کرده	۱۴۴	۱۵۲	۱۵۹	۷۸.۵	۱۰۴	۱۲۹.۴	۱۲۵.۶	۱۳۸.۵	۱۳۲.۸	-۱.۰۱
۷	زعفران	۰.۱۸۳۵	۰.۱۴۲۵	۰.۰۷۶۹	۰.۰۷	۰.۰۶۵۸	۰.۱۰۷۹	۰.۱۲۲۳	۰.۱۳۹۲	۰.۱۳۶۶	-۳.۶۲
۸	چای	۱۱۸	۴۷.۰	۶۷.۰	۲۱.۱	۲۵.۶	۲۲.۴	۲۱.۶	۲۶.۷	۲۹.۲	۱۱.۹۹
جمع محصولات عمده باغی		۶۸۰.۷	۸۲۰.۲	۸۵۰.۵	۷۳۷.۲	۷۶۲.۱	۷۸۲.۷	۷۶۸.۱	۹۷۸.۷	۷۲۶	۰.۸۱
سهم محصولات عمده باغی در صادرات کشاورزی		۳۷.۶	۳۵.۵	۲۵.۹	۲۸.۸	۲۹.۰	۲۱.۵	۲۵.۱	۲۶.۴	۲۱.۷	*۲۸
جمع کل محصولات کشاورزی		۱۸۱۱	۲۳۰۹.۶	۳۲۸۳.۵	۲۵۶۰.۹	۲۶۲۹.۰	۳۶۴۲.۱	۳۰۶۴.۴	۳۷۱۳	۳۳۴۲.۷	۷.۹۶

از ۸ محصول عمده طی این دوره ۸۱.۳٪ میزان صادرات به میزان ۵۹۰.۸ هزار تن متعلق به ۴ محصول عمده باغی (سیب ۲۰۰، خرما ۱۴۴، پسته ۱۱۴ و کشمش ۱۳۳ هزار تن) می باشد.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نمودار مقایسه وضعیت میزان صادرات کل محصولات کشاورزی و عمده باغی طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

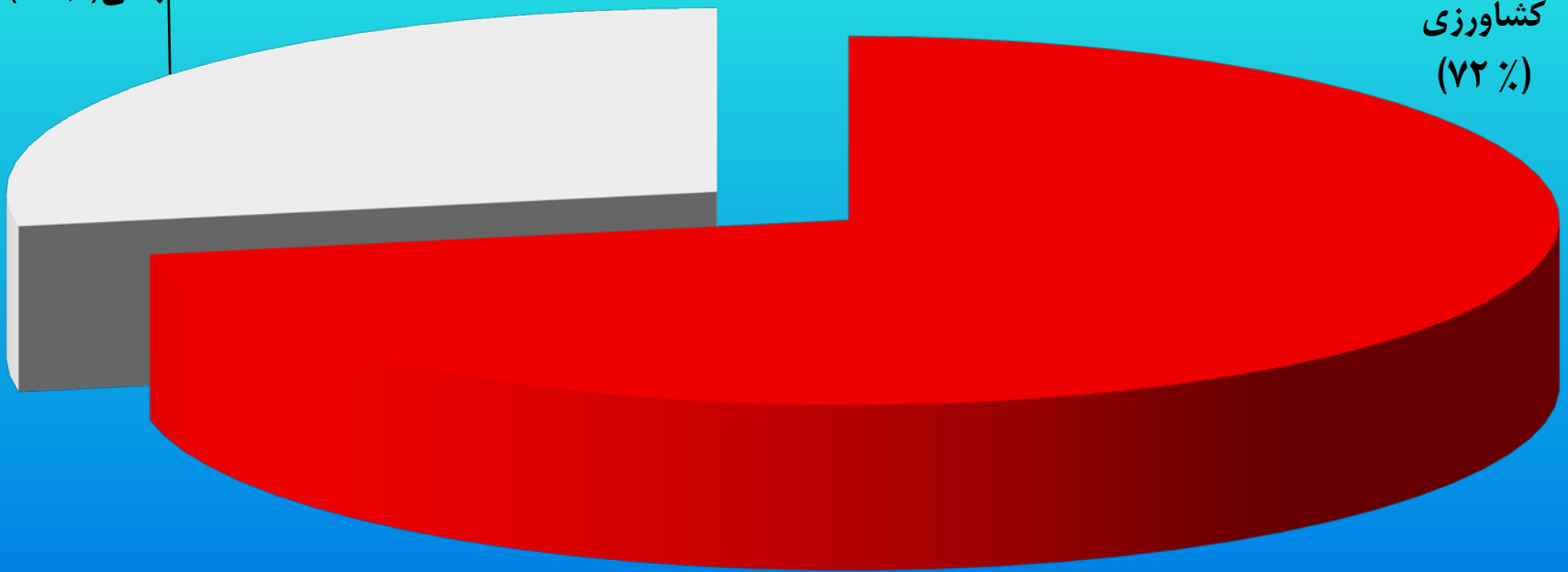

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

محصولات عمده
باغی (۲۸ %)

سایر محصولات
کشاورزی
(۷۲ %)

نمودار میانگین سهم وزنی محصولات عمده باغی از کل صادرات بخش کشاورزی طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

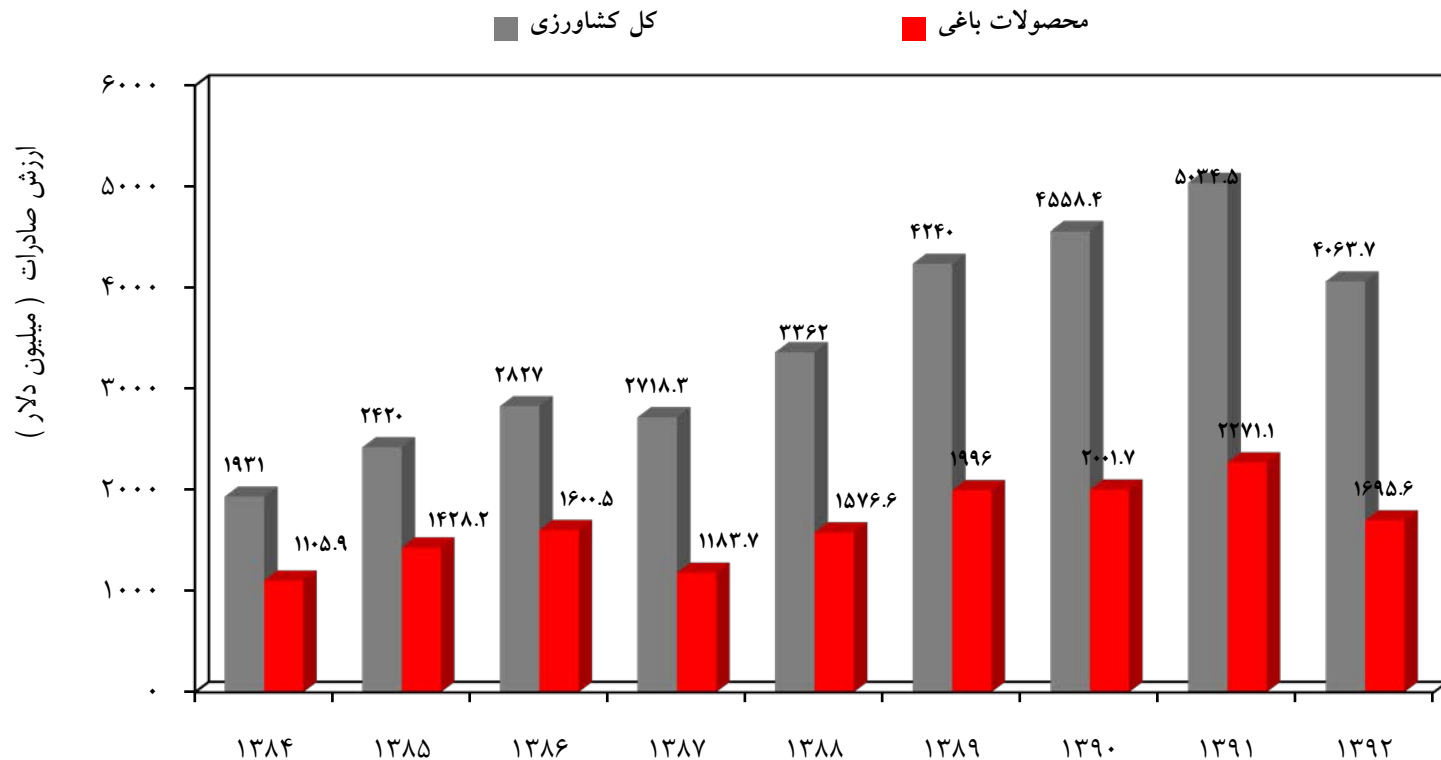
جدول ارزش صادرات محصولات عمده باغی طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

ارزش: میلیون دلار

ردیف	محصولات عمده باغی	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	متوسط نرخ رشد سالیانه %
۱	پسته	۸۱۷	۱۰۷۲	۱۲۳۰	۷۲۷.۴	۹۳۲.۰	۱۱۳۶.۷	۱۰۸۸.۸	۱۱۳۹.۳	۱۰۲۳.۸	۲.۸۶
۲	خرما	۷۶	۹۴	۹۷	۸۹.۶	۹۲	۱۴۸.۲	۱۸۸.۹	۱۸۱.۶	۱۸۹.۱	۱۲.۰۷
۳	مرکبات	۲۳	۲۶	۲۰	۲۳.۱	۱۵	۲۹.۵	۲۸.۷	۵۵.۳	۱۴.۸	-۵.۳۶
۴	سیب	۶۹	۸۰	۹۲	۱۷۵.۸	۲۷۷	۲۳۸	۱۹۱.۲	۳۳۰.۷	۱۰.۸	۵.۷۶
۵	کیوی تازه	۱۰.۸	۱۱	۱۲.۱	۳۵	۳۸.۹	۵۰.۱	۸۱.۹	۶۲.۵	۴۳.۸	۱۹.۱۳
۶	انگور خشک کرده	۳.۲	۱۹.۵	۲۷.۱	۲۴.۵	۲۲.۰	۴۵.۰	۳۷.۰	۵۵.۸	۸۶.۹	۵۱.۰۹
۷	زعفران	۹۵.۲	۷۵.۷	۵۰.۵	۹۱.۶	۱۸۰.۴	۳۳۱.۵	۳۶۷.۸	۴۱۸.۹	۲۰۰.۳	۹.۷۴
۸	چای	۱۱.۷	۵۰	۷۱.۸	۱۶.۷	۱۹.۳	۱۷.۰	۱۷.۴	۲۷	۲۸.۹	۱۱.۹۷
جمع محصولات		۱۱۰۵.۹	۱۴۲۸.۲	۱۶۰۰.۵	۱۱۸۳.۷	۱۵۷۶.۶	۱۹۹۶	۲۰۰۱.۷	۲۲۷۱.۱	۱۶۹۵.۶	۵.۴۹
سهم محصولات عمده باغی در صادرات کشاورزی		۵۷.۳	۵۹	۵۶.۶	۴۳.۵	۴۶.۹	۴۷.۱	۴۳.۹	۴۵.۱	۴۱.۷	*۴۹
جمع کل محصولات کشاورزی		۱۹۳۱	۲۴۲۰	۲۸۲۷	۲۷۱۸.۳	۳۳۶۲	۴۲۴۰	۴۵۵۸.۴	۵۰۳۴.۵	۴۰۶۳.۷	۹.۷۵

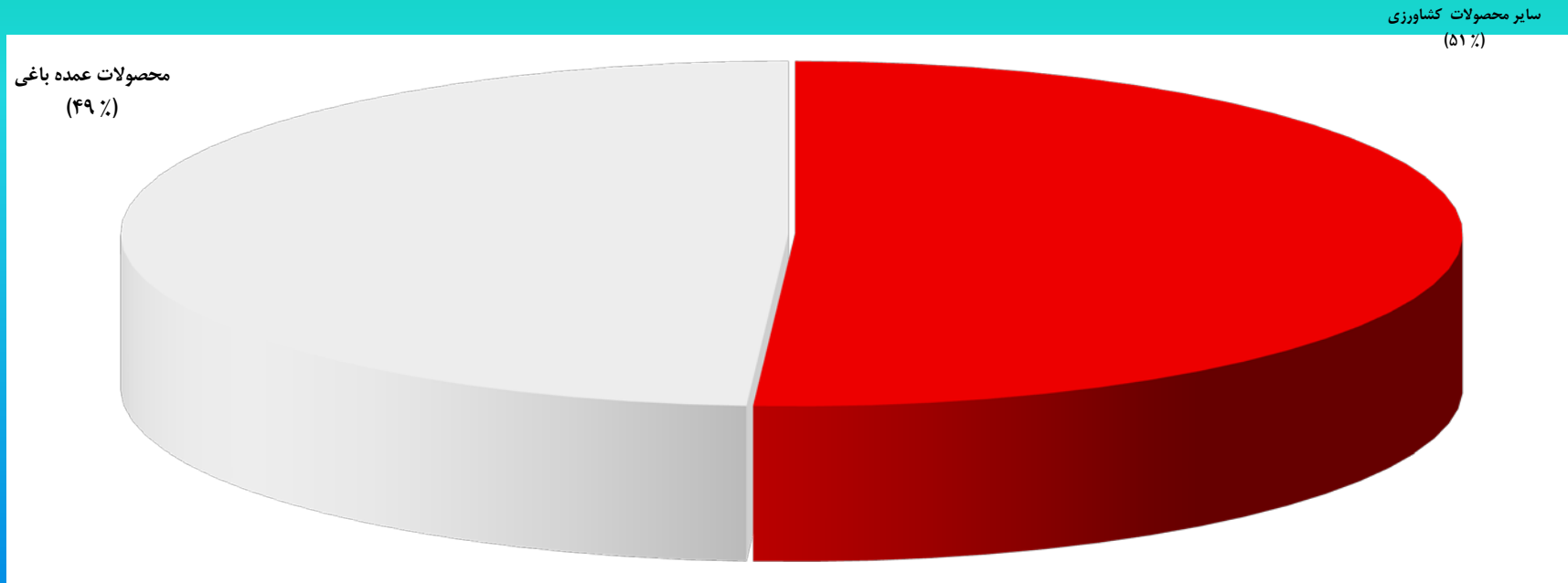
به طور متوسط در طی این دوره ۸۳.۳٪ ارزش صادرات ۸ محصول عمده به میزان ۱۴۱۳.۲ میلیون دلار متعلق به ۳ محصول باغی (پسته ۱۰۲۳.۸، زعفران ۲۰۰.۳ و خرما ۱۸۹.۱ میلیون دلار) می باشد.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نمودار مقایسه وضعیت ارزش صادرات کل محصولات کشاورزی و محصولات عمده باغی
طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نمودار میانگین سهم ارزش صادراتی محصولات عمده باغی از کل صادرات بخش کشاورزی
طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

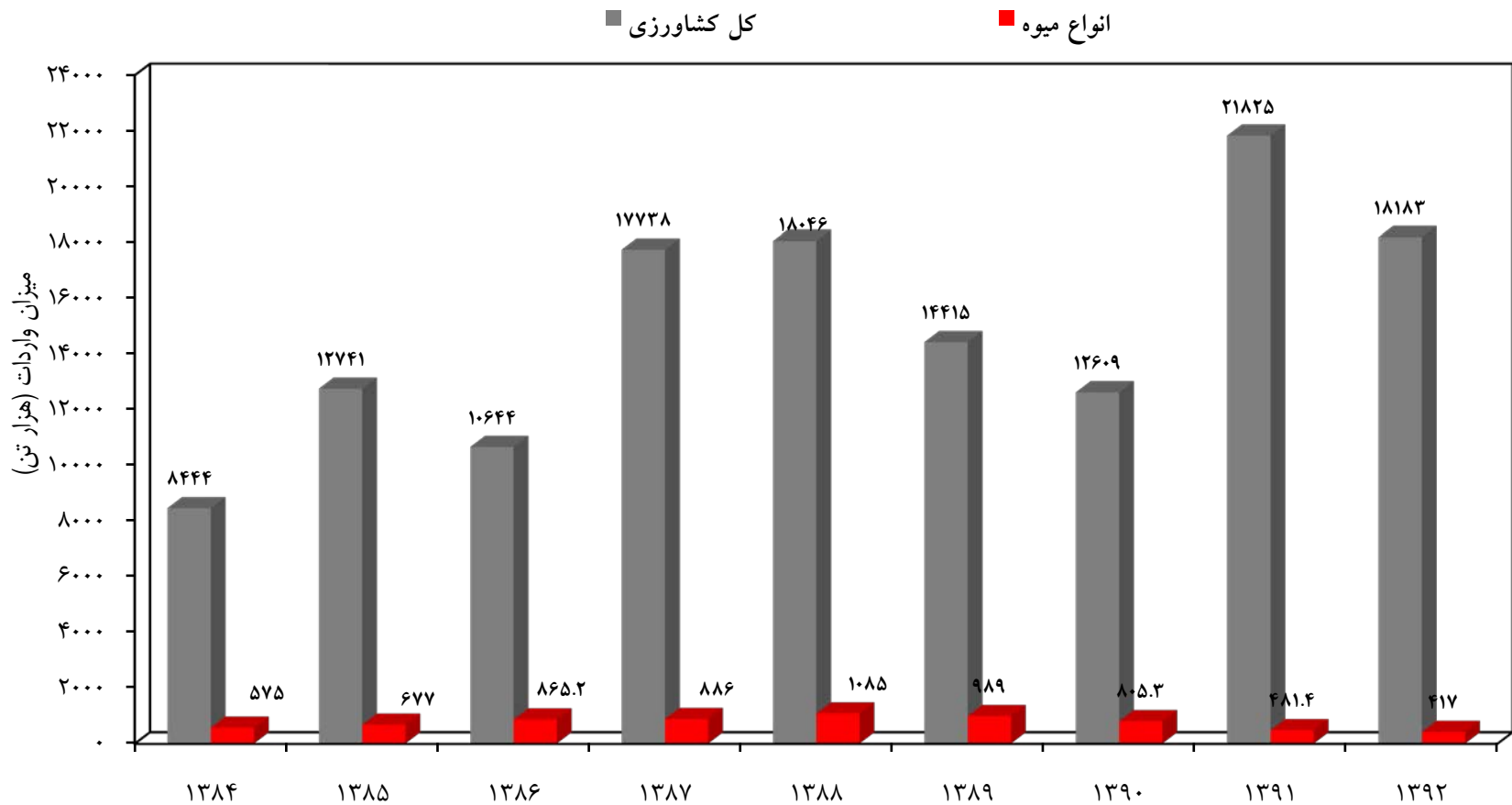
جدول میزان واردات انواع میوه طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

مقدار : هزارتن

شرح	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	متوسط نرخ رشد سالیانه %
انواع میوه	۵۷۵	۶۷۷	۸۶۵.۲	۸۸۶	۱۰۸۵	۹۸۹	۸۰۵.۳	۴۸۱.۴	۴۱۷	-۳.۹۵
سهم انواع میوه در واردات کشاورزی	۷	۵	۸	۵	۶	۶.۹	۶	۲	۲.۳	*۵.۴
جمع کل واردات محصولات کشاورزی	۸۴۴۴	۱۲۷۴۱	۱۰۶۴۴	۱۷۷۳۸	۱۸۰۴۶	۱۴۴۱۵	۱۲۶۰۹	۲۱۸۲۵	۱۸۱۸۳	۱۰.۰۶

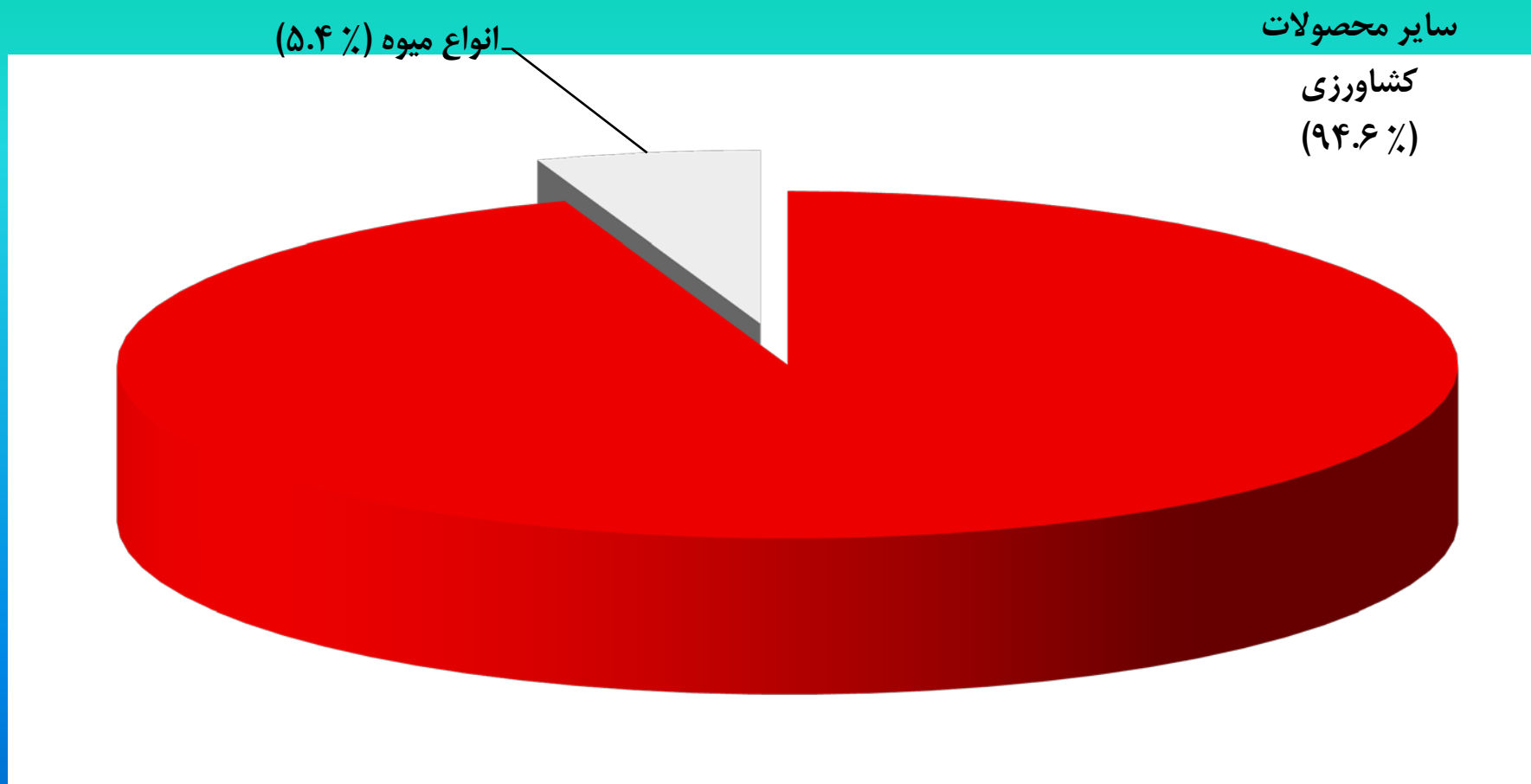
واردات میوه تاسفانه روند افزایشی بالایی را طی می کرده بطوریکه در سال ۱۳۸۸ به ۱۰۸۵ هزارتن نیز رسیده است و روند کاهشی آن از سر ناچاری بعد از مشکلات اقتصادی اخیر کشور و محدودیت های ارزی از سال ۱۳۹۰ به بعد اتفاق افتاده است، تا جایی که در سال ۱۳۹۲ صرفاً ۴۱۷ هزارتن انواع میوه وارد کشور شده است.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نمودار مقایسه وضعیت میزان واردات کل محصولات کشاورزی و عمده باغی طی سال های ۱۳۸۴-۹۲

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نمودار میانگین سهم وزنی محصولات عمده باغی از کل واردات بخش کشاورزی طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

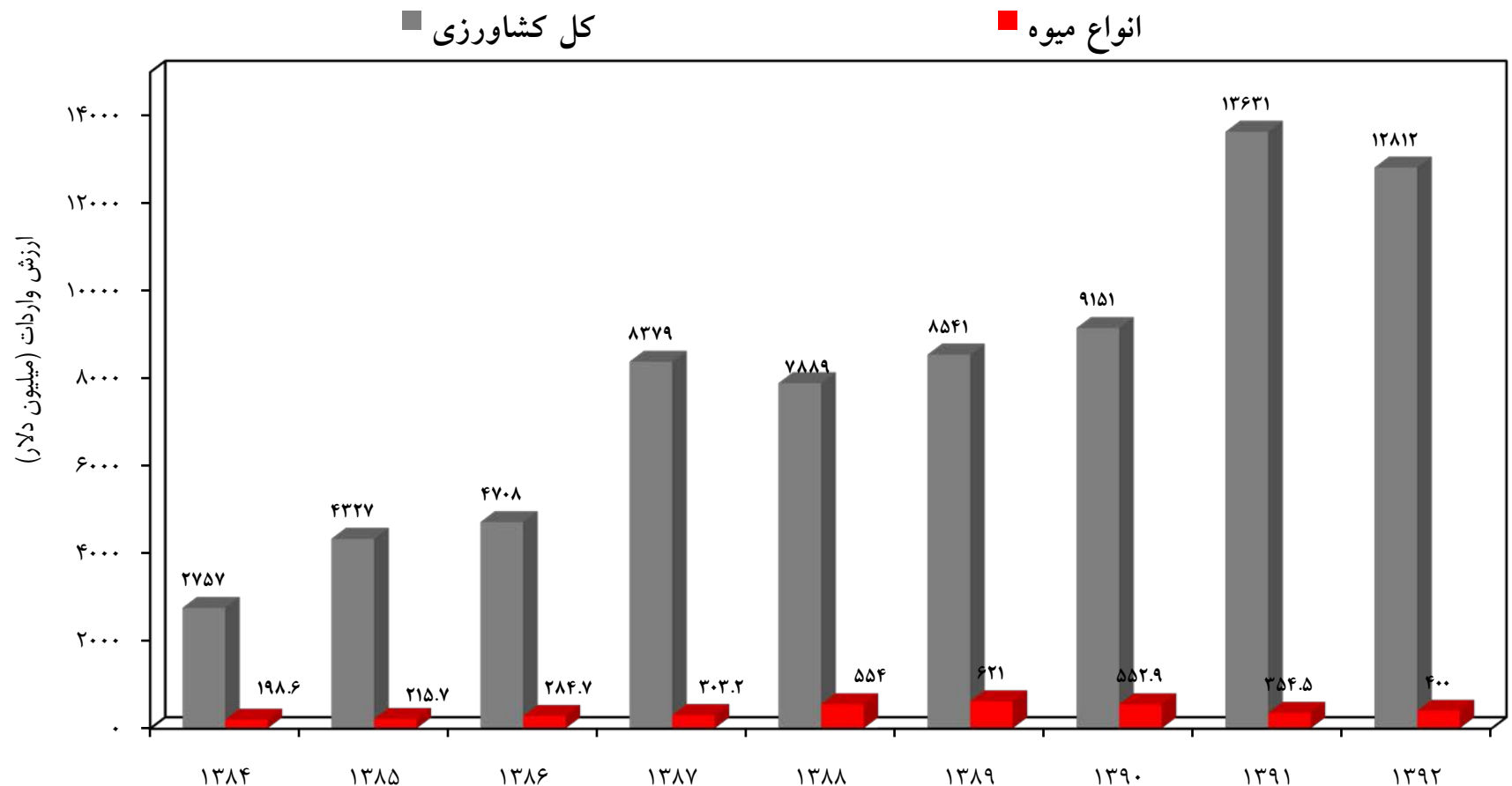
جدول ارزش واردات انواع میوه طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

ارزش: میلیون دلار

شرح	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	متوسط نرخ رشد سالانه %
انواع میوه	۱۹۸.۶	۲۱۵.۷	۲۸۴.۷	۳۰۳.۲	۵۵۴	۶۲۱	۵۵۲.۹	۳۵۴.۵	۴۰۰	۹.۱۵
سهم انواع میوه در واردات کشاورزی	۷	۵	۶	۳.۶	۷	۷.۳	۶	۳	۳.۱	*۵.۳
جمع کل واردات محصولات کشاورزی	۲۷۵۷	۴۳۲۷	۴۷۰۸	۸۳۷۹	۷۸۸۹	۸۵۴۱	۹۱۵۱	۱۳۶۳۱	۱۲۸۱۲	۲۱.۱۷

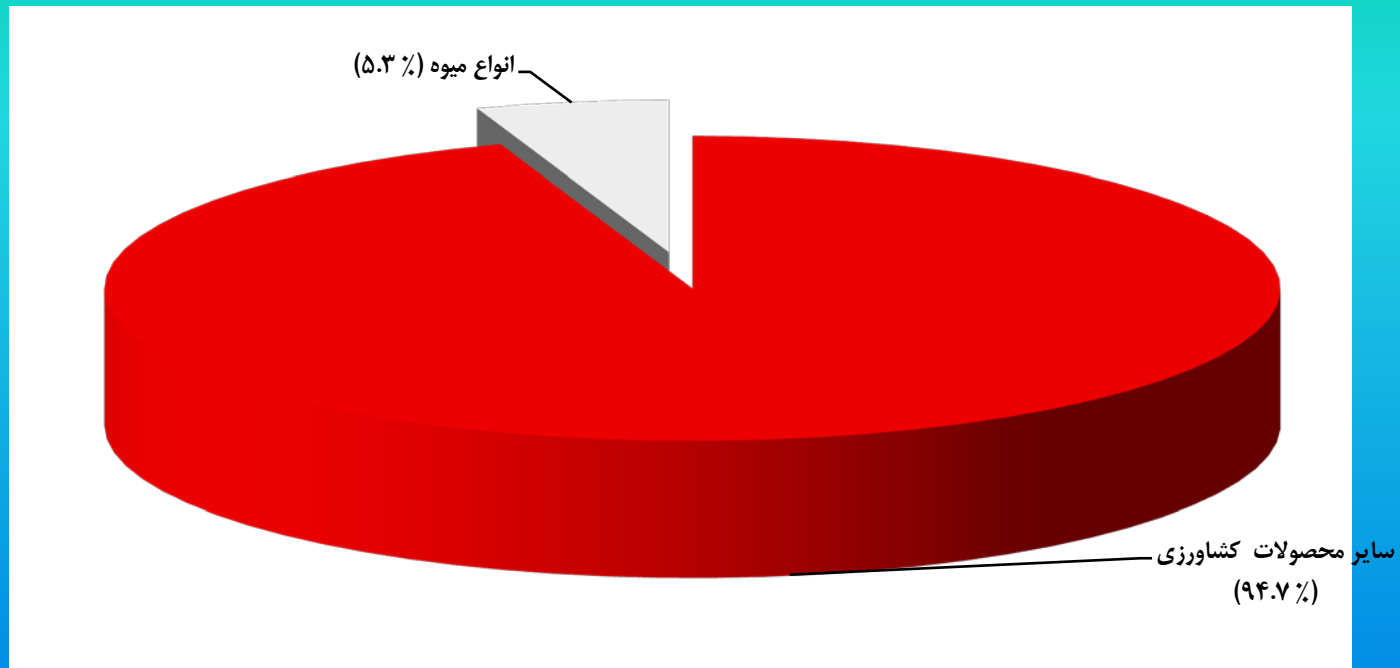
حداقل ارزش واردات در سال ۱۳۸۴ با ۱۹۸.۶ میلیون دلار و حداکثر ارزش صادرات در سال ۱۳۸۹ با ۶۲۱ میلیون دلار

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نمودار مقایسه وضعیت ارزش واردات کل محصولات کشاورزی و انواع میوه طی سال های ۱۳۸۴-۹۲

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نمودار میانگین سهم ارزش وارداتی انواع میوه از کل واردات بخش کشاورزی طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

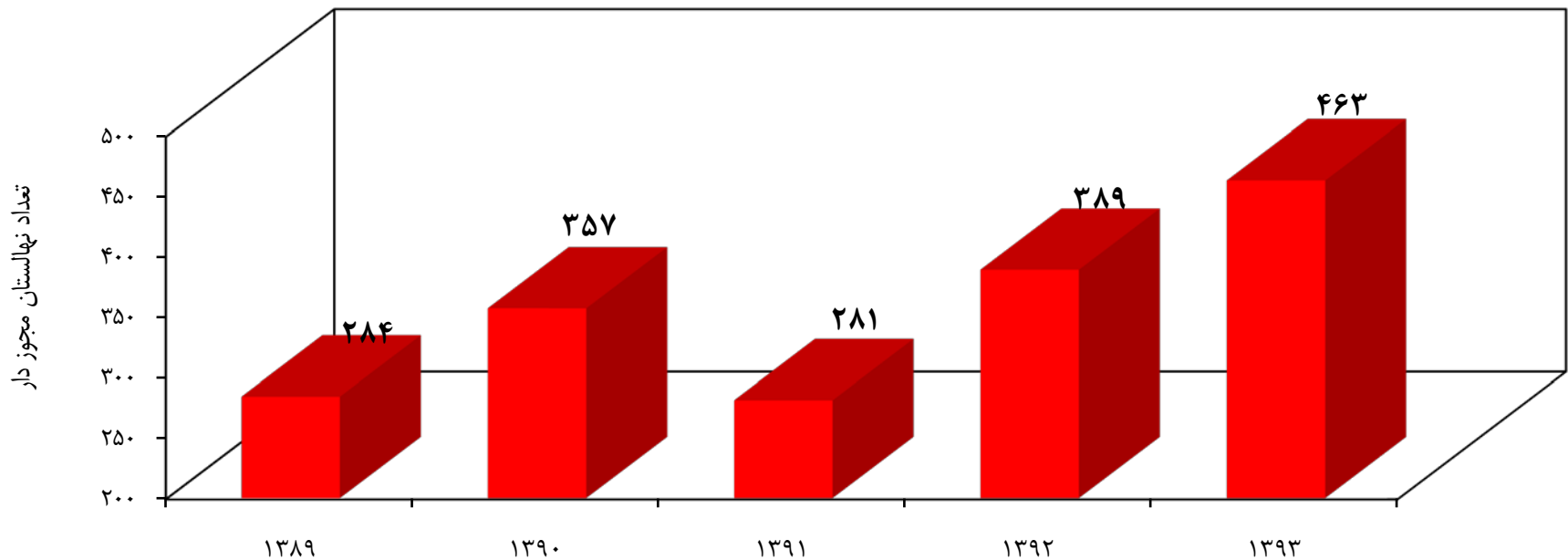
جدول مقایسه اشتغال بخش کشاورزی و زیربخش باغبانی طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

واحد : هزار نفر

متوسط نرخ رشد سالیانه (%)	سال						شرح
	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	
۱.۱	۳۹۰.۲	۳۸۵۸	۳۸۱۵	۳۷۷۲	۳۷۲۹	۳۶۸۷	شاغلین بخش کشاورزی
۱.۱	۱۱۷۰.۶	۱۱۵۷.۴	۱۱۴۴.۵	۱۱۳۱.۶	۱۱۱۸.۷	۱۱۰۶.۱	شاغلین زیربخش باغبانی*

زیر بخش باغبانی کشور علیرغم نقش ۱۵ درصدی در تولیدات بخش به دلیل ماهیت و ویژگی باغداری (Intensive culture) ؛ سهمی حدود ۳۰٪ از اشتغال مستقیم بخش کشاورزی را دارا می باشد. البته لازم به ذکر می باشد که علاوه بر اشتغال مستقیم ذکر شده ناشی از تولید محصولات باغبانی ، در کلیه مراحل پس از برداشت نیز نظیر نگهداری ، بسته بندی ، فرآوری ، حمل و نقل و سایر فعالیت های لازم برای بازاررسانی محصول ، اشتغال غیرمستقیم قابل توجهی را می توان از این زیربخش انتظار داشت که این امر نشان دهنده اشتغال زایی بالای زیربخش باغبانی نسبت به سایر زیربخش ها می باشد .

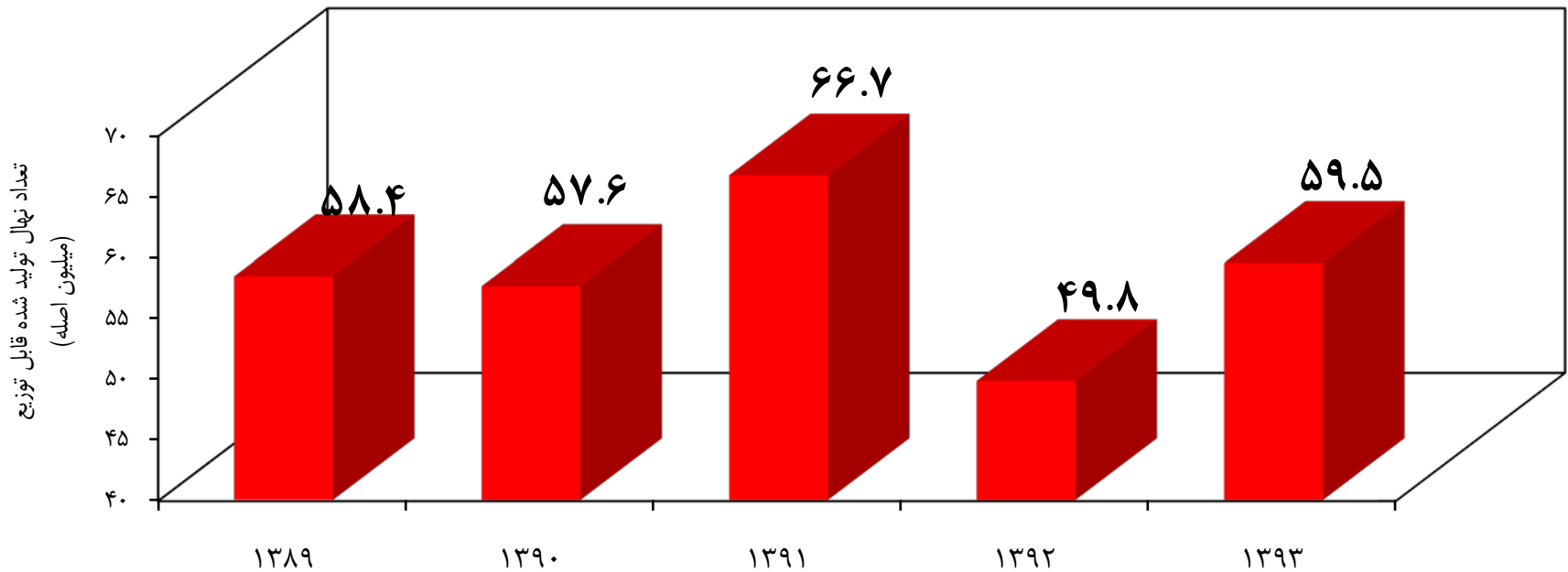
موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نمودار روند تعداد نهالستان های مجوز دار طی سال های ۹۳-۸۹

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نمودار روند تعداد نهال تولید شده قابل توزیع طی سال‌های ۹۳-۸۹

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

جدول عملکرد بیمه کشاورزی در زمینه محصولات باغی طی سال های ۹۲-۱۳۸۴

سال								شرح
۹۲-۹۱	۹۱-۹۰	۹۰-۸۹	۸۹-۸۸	۸۸-۸۷	۸۷-۸۶	۸۶-۸۵	۸۵-۸۴	
۵۰۶.۴۳	۵۰۹.۱	۴۹۵.۷	۴۲۷	۳۷۹	۳۱۴	۳۷۱	۴۰۹	سطح بیمه شده محصولات باغی (هزار هکتار)

جدول میزان خریدهای تضمینی محصولات باغی طی سالهای ۹۲-۱۳۸۴

واحد : تن

محصول / سال	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲
کشمش	۲۳۸۱۲	۳۹۵۰	-	-	۶۴۱۷	-	-	-	-
خرما	۲۹۲۷۵	۳۸۵۰۴	۱۴۰۷	۱۰۶	-	۴۹۴	-	-	-
برگ سبز چای	۱۵۳۲۰۲	۱۵۹۲۸۰	۱۸۷۲۹۰	۱۸۲۱۸۷	۱۷۰۵۴۲	-			
چای خشک				۲۱۰۵۶	۲۱۳۲۴	-			

نتیجه گیری و پیشنهادات

عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف در راستای توسعه کمی و کیفی زیربخش باغبانی) **نقاط قوت**

- امکان افزایش عملکرد در هکتار محصولات باغبانی تا ۲ برابر وضع موجود آن در میان مدت (۱۰ ساله) و تا ۵ الی ۸ برابر بسته به گونه های مختلف باغی در افق بلند مدت
- امکان افزایش ارزش واحد محصولات باغبانی از طریق بهبود کیفیت و فراآوری مناسب آن
- وجود عرصه های گسترده واقع در اراضی ناهموار، شور، حاشیه کویر و کم آب که برای توسعه کشت محصولات باغبانی مناسب بوده و کاربری مناسب دیگری نیز ندارد

- مزیت نسبی محصولات باغبانی کشور و استعداد مناسب و کم نظیر زیربخش باغبانی در حفظ و ایجاد اشتغال و توسعه صادرات غیرفصلی
- انطباق پذیری بالا و کم نظیر توسعه باغبانی با مبانی توسعه پایدار
- پایین بودن نسبی نیاز سرمایه ای و ICOR جهت توسعه باغبانی
- امکان توسعه کشت محصولات جدید و پرارزش گیاهان دارویی و زیتون در راستای کاهش واردات و توسعه صادرات دارو و روغن
- بازدهی اقتصادی بیشتر محصولات باغبانی نسبت به محصولات زراعی به ازای هر متر مکعب آب مصرفی
- وجود تنوع اقلیمی در کشور و امکان تولید محصولات متنوع باغی
- فراهم بودن امکان تولید محصول سالم و ارگانیک از طریق اجرای عملیات کشاورزی خوب
- موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نقاط ضعف

- پایین بودن نسبی عملکرد در محصولات باغبانی در مقایسه با سایر کشورهای جهان و پتانسیل های موجود
- پایین بودن ارزش صادراتی محصولات باغبانی ایران در بازارهای جهانی در مقایسه با محصولات مشابه صادراتی سایر کشورها به دلیل عدم وجود بسته بندی های مطلوب مورد پسند دنیا
- مناسب صادرات نبودن برخی از ارقام محصولات تولیدی به دلیل کمبود ارقام تجاری با دامنه زمان رسیدن متفاوت
- فقدان سیستم قانونمند جهت تولید نهال استاندارد از ارقام شناخته شده و نبود باغات مادری برای تهیه اندام های تکثیری به منظور تولید نهال گواهی شده سالم؛ اصیل و استاندارد
- بالا بودن ضایعات کمی و کیفی محصولات باغبانی در مراحل برداشت، بعد از برداشت و مصرف

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

عوامل خارجی (فرصت ها و تهدیدها در راستای توسعه کمی و کیفی زیربخش باغبانی) فرصت ها

- امکان افزایش ارزش واحد محصولات باغبانی از طریق بهبود کیفیت و فراآوری مناسب آن
- امکان توسعه کشت محصولات جدید و پرارزش گیاهان دارویی و زیتون در راستای کاهش واردات و توسعه صادرات دارو و روغن
- مزیت نسبی محصولات باغبانی کشور و استعداد مناسب و کم نظیر زیربخش باغبانی در حفظ و ایجاد اشتغال و توسعه صادرات غیرفصلی
- امکان افزایش بهره گیری از تکنولوژی های نوین و افزایش بهره وری از عوامل تولید.
- امکان بیمه محصولات باغی
- امکان بهبود کیفیت تولید و بسته بندی محصولات باغبانی با تاکید بر ارتقاء سطح سلامت و توسعه صادرات
- ابلاغ سیاست های اقتصاد مقاومتی به ویژه در ارتباط با موضوع مثبت کردن تراز تجاری از طریق محصولات باغی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

تهدیدها

- ❑ ضعف و نابسامانی نظام سنتی بازرگانی، بازاریابی و بازاررسانی محصولات باغبانی به ویژه در بخش صادرات و توسعه بازارهای خارجی و هدفمند نبودن فعالیت های موجود در این زمینه و فقدان زیرساختهای بازرگانی مدرن نظیر اطلاع رسانی، پایانه‌ها، ناوگان حمل و نقل مجهز و منظم و غیره
 - ❑ پایین بودن نسبی عملکرد در واحد سطح محصولات باغبانی در مقایسه با سایر کشورها و استعدادهای موجود
 - ❑ کمبود شدید ژرم پلاسما ارقام اصلاح شده جدید و پرمحصول و بازارپسند و سازگار و قابل صدور
 - ❑ بالا بودن ضایعات کمی و افت کیفی محصولات باغبانی در مراحل برداشت تا مصرف و کمبود صنایع وابسته.
 - ❑ ناکافی بودن منابع سرمایه گذاری و اعتباری در مقایسه با استعدادهای و بازدهی سرمایه (ICOR) در زیربخش باغبانی
- موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- ❑ کمبود نیروی انسانی متخصص و ناکافی بودن فعالیتهای ظرفیتهای تحقیقاتی ،
ترویجی و آموزشی در رابطه با زیربخش باغبانی
- ❑ ضعف در کنترل بیماری های جدید و قرنطینه ای محصولات باغی و ناکافی
بودن امکانات لازم
- ❑ ضعف و کمبود امکانات مکانیزاسیون باغبانی و فقدان ماشین آلات و ادوات
مکانیزه تخصصی زیربخش باغبانی
- ❑ کمبود تشکلهای مردمی در فرآیند تولید و تشکلهای تخصصی و کارآ در
خدمات بعد از تولید
- ❑ ضعف و نارسایی در بهره گیری از استعدادها و مزیت های اقتصادی، اشتغال زایی
سازگاری، زیست محیطی و توسعه پایدار نهفته در زیربخش باغبانی و فعالیت های
مرتبط با آن
- ❑ منابع و افت بیش از حد سطح آب های زیر زمینی

چالش های اساسی زیربخش باغبانی

- ناکافی بودن منابع سرمایه گذاری و اعتباری در مقایسه با استعدادهای و بازدهی سرمایه (ICOR) در زیربخش باغبانی در راستای بهره گیری از استعدادهای و مزیت های اقتصادی، اشتغال زایی سازگاری، زیست محیطی و توسعه پایدار نهفته در زیربخش باغبانی
- نابسامانی نظام بازرگانی، بازاریابی و بازاریابی محصولات باغبانی به ویژه در بخش صادرات و توسعه بازارهای خارجی و هدفمند نبودن فعالیت های موجود در این زمینه و فقدان زیرساخت های بازرگانی مدرن نظیر اطلاع رسانی، پایانه ها، ناوگان حمل و نقل مجهز و منظم
- پایین بودن نسبی عملکرد در واحد سطح محصولات باغبانی در مقایسه با سایر کشورها
- کمبود شدید ژرم پلاسما ارقام اصلاح شده جدید و پرمحصول تجاری و بازاریابند و قابل صدور و مقاوم به سرما و آفات و بیماری ها
- موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- بالا بودن ضایعات کمی و افت کیفی محصولات باغی در مراحل برداشت تا مصرف و کمبود صنایع وابسته
- کمبود نیروی انسانی متخصص و ناکافی بودن فعالیت ها و ظرفیتهای تحقیقاتی ، ترویجی و آموزشی
- ضعف در کنترل بیماری های جدید و قرنطینه ای محصولات باغی و ناکافی بودن امکانات لازم
- کمبود امکانات مکانیزاسیون باغبانی و فقدان ماشین آلات و ادوات مکانیزه تخصصی زیربخش باغبانی
- کمبود تشکل های مردمی در فرآیند تولید و تشکل های تخصصی و کارآ در خدمات بعد از تولید
- ناکافی بودن پوشش های حمایتی نظیر بیمه ، قیمت تضمینی و.....

چالش های اساسی ویژه گلخانه ها

□ بالا بودن هزینه های اولیه احداث و هزینه های جاری در گلخانه ها

□ فقدان استراتژی توسعه گلخانه ها

□ عدم انجام مطالعات امکان سنجی و مکان یابی در سطح کلان ملی و منطقه ای

□ مشکلات و مسائل مرتبط با تامین بذر، آبیاری و آفات و بیماریهای گیاهی در گلخانه ها (و ابستگی ۱۰۰ درصدی به خارج از کشور در خصوص تامین بذور محصولات گلخانه ای)

□ استاندارد نبودن سازه، سیستم ها و تاسیسات و پوشش گلخانه

❑ نگرانی های مرتبط با بهداشت و سلامت محصول

❑ ضعف برنامه های تحقیقاتی، آموزشی و ترویجی در گلخانه ها

❑ مشکلات مربوط به سیاست ها و برنامه های حمایتی، خدماتی

و توسعه ای

❑ پائین بودن میانگین سطح واحد های بهره برداری گلخانه ای

❑ پایین بودن دانش فنی و سطح مدیریت واحدهای تولیدی جهت

نظارت دقیق بر تهویه، سرمایش، گرمایش و روشنایی

❑ مشکلات اقتصادی ناشی از ریسک تولید در گلخانه ها و عدم

اطمینان از بازار یابی

جمع بندی ارائه پیشنهادات ؛ راهکارها و توصیه های سیاستی

در مقابل ویژگی ها؛ امکانات ، قابلیت ها و استعدادهای موجود در زیربخش باغبانی کشور که قبلاً به آن اشاره گردیده است، محدودیت هایی از جمله وجود باغ های کم بازده ، غیراقتصادی و رها شده و مسن بودن باغات، نامناسب بودن ارقام ، پایین بودن سطح کیفی و میزان عملکرد محصولات ، فقدان یا ناکافی بودن ژرم پلاسما ارقام اصلاح شده و پربازده محصولات مختلف باغی، بالا بودن ضایعات کمی و افت کیفی محصولات باغی، فقدان سیستم تولید آمار و اطلاعات علمی ، دقیق و به هنگام از وضعیت باغات، عدم تناسب نیروی انسانی شاغل در زمینه سیاستگذاری ، برنامه ریزی ، هدایت و نظارت بر فعالیت های مربوط به توسعه کمی و کیفی زیربخش باغبانی، فقدان مطالعات جامع برای بالفعل نمودن استعدادهای بالقوه و توسعه کمی و کیفی زیربخش باغبانی مانع رشد و توسعه کمی و کیفی در زیر بخش باغبانی گردیده است و چنانچه مزیت های نسبی چشمگیر و فراوان این زیربخش مورد عنایت خاص قرار گرفته و مشکلات عدیده موجود در راه رشد چندگانه زیربخش باغبانی کشور از میان برداشته شود ، می توان شاهد شکوفایی عرصه های مختلف تولید و دستاوردهای منتج از آن گردید به عنوان نمونه :

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

از نظر میزان عملکرد در هکتار نیز مقایسه متوسط عملکرد در هکتار باغ های موجود با عملکرد باغداران نمونه و یا عملکرد محصولات باغی در کشورهای توسعه یافته متأسفانه حکایت از آن دارد که عملکرد متوسط اکثر محصولات باغی می تواند حداقل به دو تا در مواردی هشت برابر بسته به گونه های مختلف باغی با استفاده از ارقام تجاری پرمحصول؛ وضع موجود افزایش یابد.

همچنین از نظر سطح توسعه نیز ، با توجه به قابلیت کشت بسیاری از محصولات باغی در اراضی درجه سه و چهار خصوصاً اراضی شیب دار ، کوهپایه ای و حاشیه کویری و همچنین قابلیت سازگاری و مقاومت برخی از درختان در مقابل کم آبی و یا شوری می توان انتظار داشت که سطح کشت باغ ها بدون آن که محدودیتی برای سایر فعالیت ها ایجاد شود به میزان قابل توجهی افزایش یابد. بنابراین برای بهره گیری صحیح از استعداد های خدادادی کشور در زمینه باغبانی لازم است کلیه تمهیدات لازم برای بکارگیری اصول به زراعی و به نژادی فراهم آید و هر میزان توفیق در این زمینه ضمن ارتقاء بهره وری عوامل تولید موجب خواهد شد تا هزینه متوسط تولید به نحو مؤثری کاهش یافته و قدرت رقابت محصولات باغی ایران در بازارهای جهانی را بهبود بخشد .

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بنابراین می توان انتظار داشت با نوسازی و اصلاح باغات سنتی ، غیر تجاری و کم بازده از طریق تأمین و تکثیر ژرم پلاسما لازم برای تولید نهال استاندارد ارقام تجاری پرمحصول و مقاوم به آفات و بیماریها و اجرای مطالعات تکمیلی لازم برای هدایت فرایند نوسازی باغات و توسعه زیر بخش باغبانی موجبات بهبود کیفیت محصولات باغی ، کاهش ضایعات ، افزایش قیمت ، ایجاد اشتغال و افزایش ارزآوری را فراهم نمود.

در خصوص گلخانه ها نیز بهره وری بالای آب و عملکرد ، امکان تولید و ارائه به بازار محصول در خارج از فصل کشت، امکان آزاد شدن اراضی کشاورزی برای کشت محصولات استراتژیک و با نیاز آبی کمتر در صورت انتقال تدریجی کشت سبزی و صیفی از فضای باز به فضای داخل گلخانه و امکان استفاده از انرژی های نو (خورشیدی ، بادی و زمین گرمائی) در گلخانه ها و مجتمع های گلخانه ای مهمترین مزیت ها و ویژگی کشت های گلخانه ای می باشد.

از طرفی سستی بودن درصد بالای گلخانه های موجود، ضعف دانش فنی و علمی بهره برداران، بالا بودن هزینه اولیه احداث گلخانه، عدم توان مالی متقاضیان برای تامین سهم ۲۰ الی ۳۰ درصدی آورده شخصی و همچنین تامین وثیقه و تضمین های بانکی برای دریافت تسهیلات، عدم انجام مطالعات جامع ملی در خصوص امکان سنجی ، مکان یابی و همچنین مطالعات هیدرولوژیکی و منابع آب مطمئن قابل تامین در اراضی و مناطق مد نظر جهت احداث گلخانه ها و مجتمع گلخانه ای ، بروز خشکسالی های اخیر در برخی استان های کشور و افت کمیت و کیفیت منابع آبی مجتمع های گلخانه ای و در نتیجه بالا رفتن شوری (EC) آب و به تبع آن شور شدن منابع خاکی مورد استفاده مهمترین مشکلات و چالش های پیش روی گلخانه ها و تاکید بر ضرورت حمایت ویژه از توسعه گلخانه ها و مجتمع های گلخانه ای به شمار می روند که بایستی با بر طرف نمودن محدودیت ها و مشکلات پیش رو مقدمات توسعه گلخانه ها منطبق با استانداردهای قابل قبول و اقتصادی را فراهم نمود.

موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

- مهمترین محورهای اساسی جهت دستیابی به اهداف کمی و کیفی مد نظر در قالب پیشنهادات ؛ راهکارها و توصیه های سیاستی اشاره می گردد :
- پیشنهادات ؛ راهکارها و توصیه های سیاستی ویژه زیربخش باغبانی**
- توجیه و آگاه سازی مجموعه مدیریتی ؛ کارشناسان و باغداران کشور به اهمیت کشت و توسعه ارقام جدید تجاری و پرمحصول (با هدف افزایش بهره وری ؛ صادرات و کاهش ضایعات)
 - اولویت بندی تخصیص و هدایت منابع و نهاده ها به سمت فعالیت های مختلف تولیدی براساس مزیت های اقتصادی ، اشتغال زایی ، ارزآوری و زیست محیطی
 - بازسازی و اصلاح باغات سنتی ، غیرتجاری و کم بازده با استفاده از واردات ارقام تجاری، پرمحصول و بازار پسند

- فراهم سازی بستر لازم جهت تأمین و تکثیر ژرم پلاسما مورد نیاز جهت تولید نهال استاندارد ارقام تجاری پرمحصول و مقاوم به آفات و بیماری ها و نظارت مستمر و دقیق فنی بر فرآیند تولید نهال در کلیه مراکز تولید نهال و الزام به نصب اتیکت در جهت شناسنامه دار کردن کلیه نهال های تولیدی
- استقرار نظام علمی تولید آمار و اطلاعات و الزام به انجام مطالعات امکان سنجی و مکان یابی جهت تشخیص مناطق مستعد کشت متناسب با شاخص های سازگاری گونه های مختلف گیاهی مد نظر برای مناطق مختلف و تهیه دستورالعمل شناسایی اراضی مستعد (عنداللزوم اراضی قابل واگذاری) و نظارت دقیق بر اجرای دستورالعمل ها مطابق روش های علمی چون آزمون آب و خاک و پروفیل برداری قبل از آغاز اجرای عملیاتی کلیه طرح ها و حمایت از اجرای مطالعات تکمیلی لازم برای هدایت فرایند توسعه زیر بخش باغبانی
- الزام به انجام مطالعات شناسایی دشت های دارای پتانسیل برداشت آب و اجرای پروژه های تامین آب متناسب با طرح های مختلف قبل از هدایت اعتبارات و تسهیلات طرح ها جهت احداث و توسعه باغات

- ایجاد باغات مادری الگویی گسترده در کلیه استان ها جهت معرفی و تهیه ارقام مناسب مناطق و استفاده از ارقام استاندارد ، گواهی شده و سازگار و مناسب هر اقلیم با عملکرد اقتصادی و تجاری
- حمایت از تولید محصولات ارگانیک
- پرهیز از آرمان گرایی در اهداف طرح ها و تهیه و تصویب طرح های ملی توسعه متناسب با پتانسیل ها و تجارب گذشته در اجرایی کردن و پیشرفت فیزیکی و مالی طرح ها و همچنین در نظر گرفتن محدودیت های مختلف قابل پیش بینی چون خشکسالی و
- استقرار نظام مدیریت پس از برداشت محصولات باغبانی
- تهیه دستورالعمل های فنی ترویجی لازم و مرتبط و همچنین فراگیر نمودن آموزش اصول فنی احداث باغ به کلیه متولیان به ویژه بهره برداران متقاضی اجرای طرح ها

- تامین نیروی کارشناسی متخصص متناسب با حجم برنامه ها و عملیات پیش بینی شده در طرح های توسعه و تعامل در جهت استفاده از ظرفیت های سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی جهت نظارت بر کیفیت عملیات با توجه به کمبود نیروی متخصص
- توجه بیشتر به ارتقاء بهره وری از عوامل تولید به ویژه توسعه سیستم های آبیاری تحت فشار در راستای سیاست های کلان وزارت جهاد کشاورزی
- توسعه هماهنگ فعالیت های تحقیقات آموزش ، ترویج ، مکانیزاسیون ، آب و خاک و حفظ نباتات
- توسعه متناسب صنایع وابسته اعم از صنایع فرآوری ، نگهداری و بسته بندی
- هدفمند نمودن فعالیتهای صادرات محصولات باغبانی و مدرنیزاسیون سیستم بازرگانی این محصولات برای یافتن بازارهای مناسب و مطمئن و دائمی برای محصولات تولیدی باغبانی در خارج از کشور

- توسعه موزون زیرساخت ها نظیر پایانه ها ، ناوگان مجهز و مطمئن برای حمل و نقل هوایی ، زمینی و دریایی
- حمایت از ایجاد و توسعه تشکل های تخصصی ، حرفه ای و خدمت رسانی غیردولتی
- باهدف ایجاد انگیزه جهت مشارکت مردمی و سرمایه گذاری در طرح های اجرایی
- الزام دستگاه مسئول به تخصیص به موقع و به میزان مصوب جهت تسهیل در فرآیندهای اجرایی طرح ها و رفع بلا تکلیفی ها در تجارب گذشته و تقویت انگیزه در بین بهره برداران در راستای دستیابی به عملکرد مطلوب طرح ها
- الزام به هماهنگی کلیه دستگاه های مسئول و متولیان اجرایی طرح ها جهت تسهیل در اجرای کلیه فرآیندها مرتبط با اجرایی نمودن طرح ها به ویژه رفع مشکلات تامین وثیقه و تضمین تسهیلات از سیستم بانکی کشور
- برگزاری جلسات هماهنگی و برنامه ریزی منظم و موثر دستگاه های متولی اجرای طرح ها با رویکرد پایش دوره ای و رفع موانع و تغییرات لازم جهت پیشبرد منطقی اهداف طرح ها در کلیه مراحل اجرایی و نظارتی

- پرهیز از برنامه ریزی با دید بخشی نگری در تنظیم مفاد موافقتنامه ها و قرار داد های مختلف به ویژه نحوه اعطای تسهیلات
- پیش بینی ارزیابی های دوره ای طرح ها و امکان راه اندازی فرآیند تشویق و تنبیه جهت ایجاد و تقویت انگیزه ویژه کلیه عوامل اجرای طرح
- ایجاد سیستم های نظارتی و کنترلی دقیق تر بر رعایت شاخص های کیفی طرح ها علاوه بر شاخص های کمی و همچنین چگونگی هزینه کرد اعتبارات تخصیص یافته مطابق با تعهدات اولیه طرح
- بازنگری در شیوه و دستورالعمل اجرای طرح های استانی با هدف هماهنگ نمودن تخصیص اعتبار به بخش کشاورزی با احکام پیش بینی شده برای این بخش در قوانین برنامه توسعه

الزامات و توصیه های سیاستی ویژه گلخانه ها

- تدوین یک برنامه عملیاتی قابل اجرا جهت ساماندهی توسعه گلخانه ها و مجتمع های گلخانه ای متناسب با پتانسیل ها و نتیجه مطالعات مکان یابی با بهره گیری از فن آوری های نوین در احداث گلخانه ها، در راستای افزایش بهره وری از عوامل تولید به ویژه آب و انرژی و حذف گلخانه های سنتی در یک بازه زمانی ۵ ساله
- پیش بینی اعتبارمورد نیاز جهت ارائه تسهیلات ارزان قیمت و تسهیل در فرآیند های دریافت تسهیلات
- قاطعیت بیشتر در کنترل و نظارت بر ساخت و ساز گلخانه ها و رعایت استاندارد ها
- نظارت بیشتر بر مصرف سموم در راستای کیفیت محصول از حیث سلامت
- توسعه تحقیقات ، ترویج و آموزش (کلیه عوامل اجرایی) متناسب با فن آوری های جدید در زمینه گلخانه ها
- تسهیل قوانین و مقررات جهت تشویق و ایجاد انگیزه در سرمایه گذاران و علاقمندان به توسعه گلخانه ها
- شناسایی بازار های صادراتی و تجهیز زیر ساخت ها

A detailed illustration of a single red rose with several green leaves. The rose is positioned in the upper right quadrant. Below it, there is a faint, semi-transparent reflection of the rose and its leaves. The Persian text 'با تشکر از توجه شما' is centered over the image.

با تشکر از توجه شما